

Seml-
narium
Histo-
ricum

2766/201

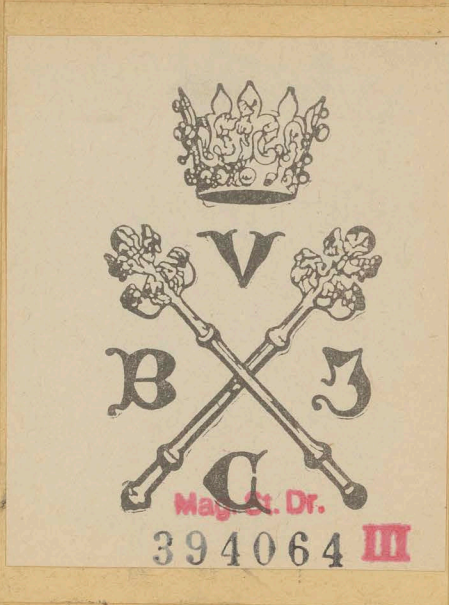

BIBLIOTHECA
VNI^{VS} SACELL.
CRACOVENSIS

394064

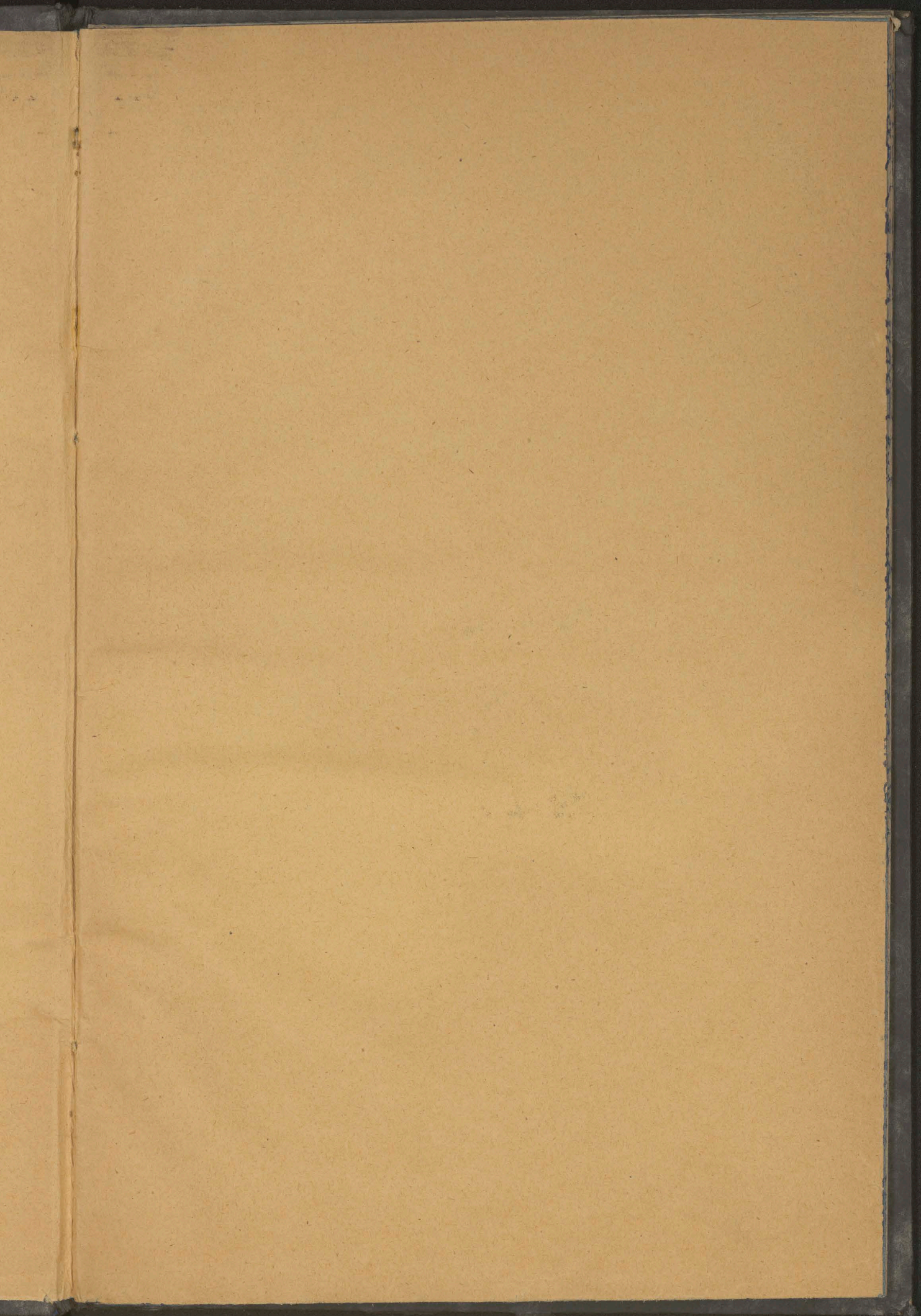
Mag. St. Dr.

III

Mag. St. Dr.

394064 III

Cle

Clerus in Polonia

4034 B.

Manifestation powszechna y oimia oimie katolne
wszystkiego Duchowienstwa Polskiego y W.X.
Litewskiego — napisane wadem, gotkowand.
kom — Kłósy — nieoprawiedliwemi asygnacyami,
podatkami, stacyami — dobra duchowne ob-
ciupaj, pustosza id. R. p. 1669.

N

y

I

V

r

v

v

l

p

r

v

Dublet do 1493209.31 1/2 to
MANIFESTATIA

P O W S Z E C H N A,

y oświadczenie żałosne, wſzytkiego Ducho-
wieńſtwá Polſkiego, y W. X. Litewſkie-
go; ná wieczną, ku potomnym czá-
ſom pámiątkę.

P R Z E D *1669*

B O G I E M, Pánem Woyſk Niebie-
ſkich, Sędzią ſpráwiedliwym, y wſzy-
tką Koroną Polſką, y ſwiątem
Chrzeſćiańſkim.

N A P R Z E C I W K O

Wodzom, Pułkownikom, Rotmiſtrzem, Po-
rucznikom, y wſzytkim Stárſzym Woyſko-
wym, y káżdemu w ſzczegulności Zołnierzo-
wi, ktorzy przeciwko práwu Boſkiemu y
ludzkiemu, nie ſpráwiedliwemi áſſygnácyámi,
podatkámi, ſtácyámi, ſtánowiſkami, chlebá-
mi, co raz więkſzemi, dobrá Duchowne ob-
ciáżáią, puſtoſzą, y niſzczą, ktore ſą Oyczy-
zną Chryſtuſową, y wolność wſzeláką,
rowną z Ziemſkiemi, y naydawniey-
ſzą máią. *14932. III*

Roku Páńskiego, 1669.

BIBLIOTHECA
SEMIN. HISTOR.
UNIV. JAGELL
2766/211

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL
CRACOVENSIS

394064 III

St. Dr. 2014. D. 455/1(79)

MANIFESTATIA POWSZECHNA,

y oświadczenie żałosne, wszytkiego
Duchowieństwa Polskiego, y W. X.
Litewskiego; ná wieczną, ku po-
tomnym czasom pamiątkę.

Cieżka/ y nieznośna/ wciśnionego Kościoła krzywdá/
y płacz vbogiego poddaństwa/ w dobrách Duchownych/
wyciągáią sukny žal/ y lzy wyciskaia/ nam osobliwie/
ná których włożone jest od Chrystusa/ przez iego Nay-
wyższego ná ziemi Namiestnika/ staranie o Oyczyznę iego/ iemu ku-
onem krwie nieofścawáney należąca. Tak dalece wciśnienia y
żozary Kościół Boży cierpi/ że musi (do czego y nas wiedzie) lá-
nentować Proroğa Páńskiego głosem: Usquequo lugebit terra,
& herba omnis regionis ficcabitur, propter malitiam habitantium,
n ea? *Ierem: 12.* Niegdy pobożni przodkowie nási/ chcieli mieć
Kościół/ iáko nayprzybrańsza Oblubienica Chrystusowa: tá/ że te-
raz z podcciwosci swoiey odarta/ y zlupiona zostawa/ á ziey máia-
nosci posáżnych/ pozytywki przychodzące/ od Olearzow/ y Kościo-
ow oderwane/ ida wśarpánie Solnierza/ ciężko ie wyciągáiące-
so/ przeciw prawom/ Bostiemu/ y ludzkiemu/ żalosna jest zaiste/ y
wielkiego godna rzecz oplakania.

A to tym nam cięższa/ y żalosnieysza/ że sie to w tym Krolestwie
dziecie/ ktore nie tylko śabla/ y dzielnościá Solniersta/ tak seroko
rosprzestrzeżemione/ ale y nábożeństwem Kátolickim/ y choyná ná Ko-
ścioły szodrobliwosciá.

A to nam przyczynia żalu/ y gorzkości/ że te wciśnienia y krzywdy/
záciaga ná Kościoły/ nie samo tylko swawolnego Solnierza bezpie-
czeństwo/ ktore látwo rozpuscita wodze/ ná Kościelne dobra; ale
też przegládanie/ y owsem nákazanie/ albo náznáczenie świeckey

Zwierzchności/ y Woyskowych Wodzow/ ktorzy sobie nieślufnie
moc na to/ y władza przywłaszczając/ nazywając/ y nakazują w Ko-
ścielnych dobrach/ Solnierskie chleby/ leży/ stacye/ z wielką krzywdą/
y ciężkością Kościelną/ y Duchownych. A tak ktorych przedtym
Kościół miał obrońców/ y dobrodzieiow/ dzielnością broni ich za-
chowany/ szcudrobliwością z bogactwami/ teraz opak wznowa z za-
lem/ że mu się niemal w nieprzyjaciela obrocili. Omnes amici eius
spreuerunt eam, & facti sunt ei inimici. Thren: 1. A owšem/ co do
większej ciężkości należy/ kęsy się zdał nieprzyjaciel/ niżeli domo-
wy Solnierz/ z teyże Matki Oyczyzny zrodzony/ y w niej wycho-
wany, na ktorych narzekając mowi: Filij matris meae pugnaverunt
contra me. Mało na tym często swywolej wyuzdaney na zbyt/
chcieć mieć/ y wyciągać stromne pożywienie/ od ludzi pospolicie wo-
bogich; ale wylewa się chciwość niepochamowana/ na łanowe po-
datki/ chleby trzydniowe/ stacye niesłychane/ nowo wymyślone na-
kon wstawy: a gdzieby te wydane nie były/ na domy/ obory/ gu-
mną: na konie y na ciała mizernego ludu/ nietylko rostkazaniem/ ale
też y gwałtem/ eksekucyą/ albo nawodzeniem Solnierskiej kupy/ gro-
zba/ biciem/ bydła zamykaniem/ naieżdżaniem/ wshytkiego za-
bieraniem/ nakazują chleby/ y podatki/ i amę tylko, chciwością y wo-
podobaniem pomierzone.

Co przedtym nieposłufne Krolowi Jego Mści/ y Wodzom swo-
im Woysko/ zlosliwym/ y niesprawiedliwym zjednoczone zwiastiem/
Wielką Polskę osobliwie/ w Roku 1665. posiadłszy/ nieślufnie z Ko-
ściolem/ y jego dobrami czyniło/ (na co wspomniawszy łzami się
zalewać potrzeba.) Zaczne one przedtym Kościoły y Biskupstwa/
a naprzod ktore jest nayprzednieysze Gnieznienskie/ w tąż Kniaw-
skie/ y Poznanskie/ y insh fundacye/ Kościoły y Klastory niegdę
dostateczne/ samym tylko spustoszeniem/ y zniszczeniem/ albo zni-
szczeniem wioski/ y niemal w grobowe mogily obroceniem/ pokazu-
ją że były. To y teraz rozłożony po wshytym Krolestwie Solniersz
czyni/ ostatek pozostalych dobr Kościelnych/ nieznośnemi ciężar-
mi/ iakoby vmyslne wniewicz obracając/ zastanaiąc się nieślufnie-
mi Wodzow assygnacyami/ y niemilosiernych Dystrybutorow w-
stawami/ ktore pomsty slufney od Boga wolają. Lecz luboby nay-
miernieysze/ y bez gwałtu nakazane bywały/ te żalosne chlebow na
Solniersza wydawania; y te iednak bez wielkiego bezprawia Ko-
ścioła/ y poddaństwa Kościelnego/ y bez krzywdy/ y gwałcenia
Kościelnych wolności/ y łzmania przywileiow/ nie mogą bydź na-
kazane/ ani wyciągane.

Dlaczego My/ Mikolay Prażmowski/ Arcybiskup Gnieznienski/
Prymasz. Jan Carnowski/ Arcybiskup Lwowski; Andrzej Trze-
biecki/ Biskup Krakowski/ Xiązo Siewierskie; Kazimierz Floryan
Xiązo Czartoryski/ Biskup Kniawski; Alexander Sapieha/ Biskup
Wileński

Wileński; Stefan Wierzbowski/ Biskup Poznański; Jan Gembicki/ Biskup Płocki; Stephan Wydzga/ Biskup Warmiński; Tomasz Leżyński/ Biskup Łucki; Stanisław Sarnowski/ Biskup Przemyski; Kazimierz Pác/ Biskup Żmucki; Andrzej Olshowski/ Biskup Chełmiński/ Podkanclerzy Koronny; Jan Kozycki/ Biskup Chełmski; Tomasz Dieycki/ Biskup Rujowski; Woyciech Koryciński/ Biskup Kamiemiecki; Gotthard Tyzenhaus/ Biskup Smoleński; Chodkiewicz/ Biskup Wendencki/ z powinności dostojności y Przelozenstwa naszego/ y wiary/ ktorąśmy przysięgli Kościołowi/ żalosnie przed wszytkim światem/ á naprzod przed wszytką Koroną Polską/ y W. X. Litewskim/ wskazyamy sie/ naszym y wszytkiego Duchowienstwa imieniem/ o te wszelkie/ przeciwko słusności naznaczania/ y wyciągania chlebow/ y iawnie sie protestujemy/ że sie przez nie gwałt Kościelnym/ y Duchownym prawom dzieie/ że znoszą wolności Kościelne/ różnym prawem stwierdzone/ y obwarowane/ że łamią przywileie Kościołom y Duchownym nadane/ że są przeciwko powszechnym prawom/ pospolitym Narodom wszytkim zwyczajem/ vgrontowanym/ y od Chrześciańskich Krolow przyetyim. Bo to iest pospolicie/ iakoby od natury samey wsiązne w serca/ y podane ludziom wszytkim z przyrodzenia rozumienie/ że Religia albo nabozenstwo/ ma miec swoje czesc/ y vshanowanie; á ci ktorzy ią sprawują Káplani/ iako tłumacze woli Bozey/ y między Bogiem/ á ludem inszym posrzednicy/ osobliwą mają bydz vczciwoscia czczeni; ani abo Religiey/ abo Káplanom powinna czesc/ y ochrona ma bydz naruszana/ rownym zludem pospolitym Káplanom szacowaniem/ abo iednakiem z tymże ludem pospolitych ciezarow ponoszeniem. Tác Religia przyczyna byla/ kiedy głod tak wielki opánował/ ná siedm lat Egipt/ y poblizsze kraie/ że do tego przyšlo/ iż obywatele musieli nakoniec/ pozzywienie/ y żywot odkupowac vtrata maietności; że Pharaó nie tylko niechcial tego/ aby Káplani iego/ lubo zabobonni vtracac dla pozzywienia swoje maietności mieli/ ale też rozkazal aby im z Krolewstich gumien/ żywnosc wydawano/ *Genes: 47.* Emit igitur Ioseph omnem terram Egipti, vendentibus singulis possessiones suas, pra magnitudine famis. Subiecitq; eam Pharaoni, praeter terram Sacerdotum, quae a Rege tradita fuerat eis, quibus & statuta cibaria ex horreis publicis praebantur; & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Tás przyczyna/ y podobne Religiey vshanowanie/ to sprawilo/ v Artaxerxa Perckiego Krola/ że Káplanom Żydowskim/ rozkazawszy dawac chojne z skarbu Krolewstiego strawne/ ná to wydal wyrok/ aby żaden z Vrzednikow/ Starostow/ y Podskarbach iego/ żadnych/ ani poborow/ ani podatkow iakichkolwiek/ y ciezarow nie wazyl sie ná nie klasc/ abo zaciagac i. *Esdr: 7.* Notum vobis facimus, de vniuersis Sacerdotibus, & Leuitis, & Cantoribus, & Ianitoribus

ribus, & ministris Domûs Dei, vt vectigal, & tributum, & annonas, non habeatis potestatem imponendi super eos. Bog zaś nayıpier-
wszy/ y nayıwyższy Religiey Principium, & Author, y wszelkiey słus-
sności żródło y sprawca/ stánowiąc ludowi Żydowskiemu prá-
wá/ Lewitow/ y Kapłanow/ tak zaśczycił/ że nietylko żadnych/ ná-
nich nie włożył ciężarow świeckich/ dla Żolmerza żywienia/ abo
iemu opátrowania zapłaty/ ale raczey włożył na wszystkie inne Po-
kolenia te powinność/ aby dla Lewitow pożywienia wydawáne
im były od wszystkich/ dziesięciny z rzeczy wszystkich/ ktore ziemia ro-
dzi: ktore tak dostátne były/ że z nich dochód Lewitow większy zna-
cznie był/ niż każdego innego z osobná Pokolenia *Leuit: 27.* A
te dziesięciny/ iáko tylko względem Religiey od Boga postanowione
były/ tak dla samych tylko Kościelnych/ y Przybytku Bożego usług/
wydawáne bywały/ ani innym prawem y względem Lewitowiecie
odbieráli/ tylko żeby w wolniemi będąc/ od starania o żywność/ y od
świeckich zabaw/ pilniey każdy swojej powinności własnego prze-
du/ y około ofiar dosyć czynić mogli.

A táż tákże jest przyczyna/ dla ktorey Pánowie Chrześcíanscy/
Cesarze/ Krolowie/ Książetá/ y inși oboiey płci ludzie/ Kościoły/
Biskupstwa/ Opáctwa/ Kapituły/ Klastory fundowali/ y dochodá-
mi nadawali często bogátymi/ aby łączne z dochodow pożywienie má-
jąc ludzie Duchowni/ nie mieli przeszkody odprawowania powinno-
ści Duchownych. To świątobliwe Monarchow/ y Pánow wiel-
kich wstawy w Świeckim/ y Duchownym prawie opisáne/ to przy-
wileie známienite Kościołom/ y Kościelnym máietnościami/ albo ra-
czej Oyczyźnie Chrystusowej/ y krwie jego nayıdroższej okupowi/
prawem obwarowane mówią/ że żaden chybaby chciał dobrowol-
nie olśnić/ albo sobie zátykać uszy/ nie może nie słyszeć/ y nie wiedzieć/
że Kościelne dochody/ Kościelnym tylko osobom/ y Kościelnym
ich zabawom/ y powinnościami służyć máią/ ponieważ Sacerdos á
sacra dote jest nazywany/ ktora iemu służy samemu.

Niechodząc po Krolestwach innych Chrześcíanstkich/ y tego
Krolestwa Pánow/ y Monarchow/ pobożne dobroczynności
Chrześcíanstkiey pamięci/ iáko rzecz/ y nadaniem máietności/ ták
też przywilejami świadczą/ że ta tylko intencya/ choyne dobrodzie-
stwa Kościołom/ y Duchownym z szczerobliwey pobożności náda-
li/ aby pożywieniu tych/ ktorzy chwale Bożej/ y Kościelne powin-
ne nábożeństwa odprawiają/ służyły: że Duchowni y Żakonnimi lu-
dzie/ nie dla inšey przyczyny/ powołáni są z daleká/ y zebráni/ y ná-
mieyscach pożytecznych osádzeni/ y dochodami opátreni; tylko żeby
w wolniemi/ od przykrego starania rzeczy doczesnych/ Kościelne po-
winności sobie należące/ łączniey mogli odprawować. Ta była tych
intencya ktorzy Kościoły/ Biskupstwa/ Opáctwa/ Klastory/ y in-
sze Duchownych domy/ albo zgromádzienia fundowali. To samo v-
żywa-

żywanie nabożney ku Kościołom szczerobliwości/ przywilejami v/
stawione/ y vmocnione iest. A naprzod o Fundatorach Kościołow/
y Kościelnych ktorychkolwiek Beneficia, y Zgromadzenia/ to pewna/
że dotąd niikt z nich/ w tym zwłaszcza Krolestwie nie był/ ktorzyby sie
był spodziewał/ abo sobie zyczyl/ inzego pożytku swoiey szczerobli-
wości/ oprócz tego/ ktorzy na pomnożeniu chwały Bożiey/ przez
pilne Duchownych osob nabożeństwo należy. O podatkach na Żol-
nierza/ o chlebách/ na iego pożywienie/ y płaca/ o stacyach Żolnier-
skich/ y innych ciężarach podobnych/ tak dalece nie myslit Fundator
żaden/ gdy czynil Fundacyę/ że też raczey każdy pospolicie kład prze-
klectwa srogie na tych/ sądem im Bożym grożąc/ ktorzyby szczerobli-
wość iego y pożytki fundacyi/ gdzie indziej/ a nie na Kościol/ y na
slugi abo sprawce Kościoła obracali.

A tu niech obacza ci ktorzy sie w tym winni czuia/ iako nie pobo-
żnie/ y niesłusnie czynią/ gdy na Kościol/ y włości iego zaciągają
ię ciężar niesłuszny powinności wydawania chleba na Żolnierza;
niech wważa iezeli sie znabożeństwem Chrześciańskim zgadza/ ta
przewrotna wolność/ ktora Bogu/ y Swietym dla ich czci oddane
dobrá/ y pożytki/ od Kościoła odrywa; niech obacza/ iezli mogą
bydź wolnymi od swietokradztwa / ktorzy własność Chry-
stusową/ ktora on dał za posag Kościołowi swoiey Oblubienicy/ na
swoie używanie/ a często y na zbytki/ y sprosne rostkosy gwałtownie
obracają. Przeciwno sprawiedliwości nie iednym tylko występ-
kiem grzeża/ kiedy y tym/ ktorzym dochody Kościelne służyć mają/
zgoła ie wydzierają/ y śarpią/ pobożne intencye Fundatorow opat
wymracają/ y ubogich poddanych Kościelnych iako chleb pożerają
Psal: 13. Qui deuorant plebem meam sicut escam panis.

Co do Praw/ y Przywileiow Kościołowi nadanych należy/ nie-
chay ci ktorzy dochody Kościelne/ chcą obracać na chleb Żolniersti/
oczy na to otworzą/ co w prawie y przywileiach od Krolow/ y Kija-
żat do pamięci potomney iest podano. Tak iasne są y widome wol-
ności Kościelne z praw Koronnych/ że ie przyznał/ choć nieprzyiązny
Duchownym heretyk Przyłuski rad nierad co musiał/ iako osłica
Balaámowa/ zeznawając/ że Duchowni/ y dobra ich wolne są/ y wy-
iete od wszelakiey niewoli y ciężarow. *Libertas Ecclesiasticis omni-
no debet praestari integra; ne scilicet Domus DEI, humanis subsint ser-
uitutibus, vel ministerium Euangelij Sacerdotum curae commissum, ha-
reat, ac vi turbetur. Sacerdotes enim omnium ministri, ac salutis pro-
curatores sunt: quam ob causam pij Principes, illorum Ordinem prima-
rium in Republica esse voluerunt, a seruitutibusque, & tributis, vna cum
illorum fundis fecere exemptos.*

Jawno iest co Zygmunt pierwszy postanowivszy prawo Roku
1527 głosi/ że dla samych ciężarow Kościelnych/ y używania Ko-
ścioła/ y Kościelnych osob/ dobra są Kościołom dane. A żeby przed

oczyna wszytkich była tak iasna pamiec nabozenstwa / ktorym przedtym Monarchowie Polscy Kosciol czcili / wlasne Zygmuntá slowa tu kładziemy: Quoniam Spirituales in omnibus Palatinatibus, & Districtibus habent sua bona Ecclesiastica, quæ licet nunquam aliàs subiecta erant oneri bellicæ seruitutis: vt quæ per Serenissimos Prædecessores Nostros Poloniae Reges, & Duces sunt, ab initio fundationis Ecclesiarum, ad vsu duntaxat, & onera Ecclesiæ collata, multiq; libertatibus, & immunitatibus donata &c. Patrzył Zygmunt ná Monarchow ktorzy go poprzedzili / y czac ich nabozenstwo ku Bogu / y pobożne ku Kosciolowi affekty: aby to oswiadczył iáwnie / że ich chciał násladowác / co oni dla Boga czynili / nie tylko dobroczynności choyney ná Koscioly wylewaniem / ale też zwalaniem z Kosciola ciężarow świeckich / y wielkich Przywileiow / y wolności nadaniem / powaga to Krolewsta / y glosem / iáko Boskim wyrokiem oznáymiel. Tá bowiem / od początku wniesioney do Polski wiary Chrzesciánskiey / stateczna ku Kosciolowi pobożność Krolow / y Kiazat byla / że sie zdáli certare z soba o to / iakoby byli Kosciol iak nappilniey zdobili / y wárowali.

Pierwszy ktory z Kiazat Polskich Chrzest S. przyial Mieczyslaw / iáko iásnie wyswiadczył przed Niebem y ziemiá / prawdziwe swoje do Boga / y prawdziwey wiary obrocenie / wystawiajac Koscioly / y Biskupstwa fundujac; tak nikt wátpic nie moze / że ani on chciał bydż skapszym / w nadawaniu wolności / nizli byl w nadawaniu maierności / y dochodow: ani ci ktorzy pierwsi Nauczyciele wiary S. y Przelozeni Kosciolow w Polsce byli / inaczey przyjmowali fundacye / y dobra ziemskie / tylko z tymi wolnościami / ktore w innych Kosciolách dobra Koscielne miały.

Alé ile wiedziec z historyi / y pisania mozem. Pierwszy Boleslaw Chabrey Syn tegoż Mieczysława / do tey pobożności iáwny inszym dal przyklad / ktory iáko Krolewsta godność / ktora pierwszy zaslužyl / inszemi Krolewskimi cnotami objaśnil / tak ochotna y zyczliwa ná obrone / y zaszczycenie wolnościami Kosciola / y powolnościami znamienicie ozdobil / kiedy / iáko zacny rzeczy Polskich Pisarz Cromerus lib: 3. mowi: Ecclesiasticis, omnium onerum, laborum, & pensionum, Regno & Reipublicæ præstandorum, immunitatem sempiternam iure concessit.

Władyslaw Kiazá / ktory po wstapieniu Bolesława Smialego / bez imienia Krolewskiego przyial sprawowanie Pánstwa / Czystego / nie mniej o Kosciole / niz o Rzeczypospolitey świeckiey radzac / przywiley znamienity dajac Kosciolowi / ochotna wola swoje / ná iego wysokiemi wolnościami opátrzeenie tak wyswiadczył: Ecclesias in omnibus finibus constitutas, in eo, quidquid obtentum est ex antiqua consuetudine, & libertate concessa, á Fratrem Meo Duce Lescone, illibatas conseruare volo. A wdruhim przywileiu / tegoż roku dá

En dányim tenže mowi: Ego Vladisslaus Dux Poloniae, pro remedio animae meae, & in augmentum retributionis aeternae, Ecclesiam DEI honorandam, & decorandam priuilegijs meis deuotè praelegi, animaduertens in illius honore, ac libertate, potissimè ipsius Altissimi Filium, per quem Reges regnant, qui ipsius verus Sponsus est, honorari; cupiens grauamina Ecclesiasticarum Personarum hactenus in olita relaxare, Ecclesiae Dei liberaliter, & libenter confero Canonicam libertatem, liberans eam ab omnibus grauaminibus, & exactionibus indebitis &c.

A tu/ ci ktorzy Kościół wciśkaia/ y iego dobrá hárpia/ słusznie obaczyć maia/ iezeli krzywdami przeciwko Kościółowi/ y wyciąganiem iákich dániń/ ábo podatkow z dobre Kościelnych/ lekarstwo dušom swoim/ y odpłate wieczną gotuia; czego pobożny Pan/ pobożnymi tu Kościółowi wslugami szukał.

Nie odstąpił Prządokow swoich/ ktorzy nie blisko potym/ pánoował Bolesław Wstydliwy/ ktorzy iáko sobie chciał iednać v Bogá lástke/ nabożną tu Kościółowi życzliwością/ podał do pámieci następcow/ zostawiając im przykład teyże pobożności Przywileiem/ ná obronę Kościółow dányim Roku 1258. z pod Sandomierzá; gdzie to między inšemi mowi: Decernimus & promittimus, libertates, & priuilegia quaelibet, per Nos, aliás & per Nostros Praedecessores concessa Ecclesijs, & Personis Ecclesiasticis quibuscunq; perpetuò inuiolabiliter obseruare. Quinimò, quae à nonnullis Nostri Praedecessoribus omissa, neglecta, seu etiam immutata sunt, supplere ac reformare volentes, Ecclesiae Cathedrali Cracouiensi, ceterisque Collegiatis, Saecularibus, Religiosis, & alijs quibuslibet Ecclesijs in Nostro Dominio constitutis, hanc concedimus libertatem, vt in villis, possessionibus, & prouentibus, & quibuslibet bonis suis, olim sibi acquisitis, & in posterum quocunq; titulo acquirendis, ab omni seruitio, seruitute, angaria, vexatione, telonio, solutione, collecta, exactione, generalibus, vel specialibus quocunq; nomine censeantur, sint perpetuò penitus liberae ac exemptae &c. Gdzie także wwalnia Duchownych od wyprawowania ná Woynę Solmierzá / z máietności Kościelnych.

Podobną y inšych Xiążat y Krolow/ przeciwko Kościółowi/ y Kościółá sprawcom/ ábo slugom wczciwość/ y lástkawość/ częścią niektórym z osobná Kościółom/ częścią wšytkim wobec wyswiadczoną/ nietylko intratne fundácie/ ále y písma/ y przywileie/ ktore zachowuia różnych Kościółow skárbee oglaskaia.

Przemysława Xiążęcia Roku 1284. Kościółowi Gnieźnienskiemu dány. Praedecessorum Nostrorum pius actus, prout possumus imitantes, in primis libertates ab eis concessas Ecclesiae Gnesnensi approbando, iure perpetuo confirmamus, omnes incolas ipsius Ecclesiae, ab omnibus angarijs, & praerangarijs absoluendo; uidelicet ab o-

mni solutione, exactione, seruitute, ac iurisdictione seu Dominio totaliter liberantes.

Wacławá Czeskiego Krolá Kiazęcia Polskiego Roku 1291. Kazimierzá Wielkiego/Kościolowi Gnieźnienstiemu Roku 1337 dány/ w którym są te słowa: Absoluimus gratosé ab omnibus solutionibus, exactionibus &c. O tymże Kazimierzú Cromer piše lib: 12. Ze czu- iac ręká Pánstá nad sobá/ zá niektóre grzechy/ osobliwie zá to/ že był kázał Kaplána/ ktory go o grzechy karal/ y vpominal/ vtopić w Wi- śle/ obaczył sie y pokutowal. Restituit autem tunc Casimirus Ec- clesie Cracouienſi immunitatem ademptam, cum quæ ad ascriptitios eius, & agrestes pertinebat, tum quæ ad conuectionem, & vendi- tionem decimarum &c. X iest Przywilej tegoż Kazimierzá/ ktorým oddaiac pewne wsi/ y włości Bożecie Biskupowi Krakowſkiemu/ zá zlym vdaniem/ iakoby nie Kościelne byly/ odiete przedtym/ wol- ność ich vtwierdza y mowi: Nunc plenâ veritate cognitâ, easdem villas restituimus, exintegrò, ipsas, & incolas earum præſentes, & fu- turos ab omnibus seruitutibus, oneribus, seruitijs, laboribusq; angarijs, & præangarijs Regalibus, de mera liberalitate Noſtra, exnunc, in an- tea absoluentes, & liberantes omnino &c. Ten Przywilej dány iest w Krakowie Roku 1354. o czym piše godney pámiéci Jego Mość X Lipſki Biskup Krakowſki/ qq. Publ: q. 7.

Tenże Kazimierz Wielki zábiegaiac temu/ żeby Rycerstwo po- spolitym Ruſzeniem ná woynę idac/ ſkody nikomu nie czynilo/ wy- dal byl práwo/ aby nie ſtawalo w Miáſtách/ w Miáſteczkách/ wſiách/ gumnách/ y inſzych dobrách Kościelnych/ y Kľaſtornych/ y Swie- ckich; ale w polách/ w gájach/ nikogo ſarpaniem nie ſzkodzac. To práwo v Herburtá naydzieſ. Tit: Bellum. Cap: Contra raptores.

Ziemowit Kiazé Mazowieckie vczcił także Kościol/ y iego wol- ność opátzyl Przywileiem dánym Roku 1361. w którym są te słowa: Liberamus ab omnibus exactionibus, seu porádne/ ab expeditionibus quibuslibet, intra, & extra terram &c.

O Władysławie Jágielonie Krolu Pierwſzym z Litewſkich Kiaz- zat Cromerus Lib: 15. tak piše: Bona Ecclesiastica ab omni onere, la- bore, pensione, & iurisdictione Principis, & profanorum quorumuis liberauit. Jákoſ w Státutách w pierwſhey czéſci kſiag wtorych Tit: 2. Kościelne wolności: naydzieſ te vſtáwe/ ábo obietnico pobożne- go Jágielona w Jedlny/ y w Krakowie vczyniona Roku 1413. tymi ſlowy: Wſytkie Domy Boże, ábo Kościoły, we wſytkich ich práwách, álbo ſwobodách, wolnościách, gránicách chcemy w cále záchowác.

Tegoż Władysławá/ w pewnym Státucie/ vczynionym Roku 1433. w Krakowie są one ſlowá: Intenſis deſiderijs, Prædeceſſorum Noſtrorum exemplo, tanquam Tutor, & Conſeruator iurium, liberta- tum, & priuilegiorum in Ecclesia, perſonarumq; ſibi ſubiectarum, propagationem libertatis Ecclesiasticæ ex debito affectamus. Wſpo- miná

minaią Statutá ná miejscu pomienionym tegoż Krolá to práwo. Et si subditorum nostrorum secularium commodis libenter intendimus; multò magis tamen Ecclesiam Sanctam, & Personas Spirituales, & seculares, sibi subiectas (to jest poddanych Kościelnych) in iuribus, libertatibus, ac statutis à Sanctis Patribus editis conseruare, & tueri conuenit, ipsas ab omni impressioinum incurfu praseruare. Pewnie Wy-cowie Swieci/ do ktorych sie on odwoływa/ takimi práwy Kościoły opátrzyli/ zá ktorymi siedzac nie sa winni stácyi/ abo chlebá wydá-wác Solnierzowi: y ieżli słusna od wśhelákich náiazdow/ wolne zá-chowác Kościoły/ y Kościelnych poddanych: toć y od tych/ ktoryzy sie chlebá iáko z powinności vpominaią z dobr Kościelnych zc.

Toż Syniego Kázimierz nábożnym zálem zdiety/ o škody/ ktore Szlachta ná pospolite ruszenie idac/ czynila w Kościelnych dobrách/ práwem postanowil/ aby tácy/ ktoryzyby škoda iáka w Kościelnych do-brách uczynili/ pozzywáni przed Staroste/ y wedle Artykulow Woy-skowych/ abo Obozowych/ sadzeni/ y karáni byli: o czym Herburt: Tit: Bellum. Cap: In bello damnnum passi; á dozwała tenże Kázimierz/ gdzieby Duchownym wkrzywdzonym Sad Swiecki nie czynil sprá-z-wiedliwosci/ aby winni do sadu Duchownego pociągáni byli. Anno 1457. w Piotrkowie; iáko tamże wspomina Herburt Cap: Con-traraptores. S. Similis &c. A co te práwa o pospolitym ruszeniu stáno-wia/ to sie ma słusniey ściagác do Solnierzá pienieznego: bo ieżli ten niema nikomu škody czynic/ ktory swoim kóstem woynie odpráwuie/ dáleko wiecey to należy temu/ ktory ná zold sluzy. Acz sa osobne prá-wá o tym ná Solnierzá pienieznego.

Tenże Herburt Tit: Stipendiati militis. Cap. 1. Kládzie práwo Já-ná Olbráchtá Krolá Roku 1446 uczynione w te słowa: Considerantes damna plurima, oppressiones, rapinas, & violentias, in bonis, & hominibus Spiritualium subditorum Nostrorum, per stipendiarios committi solita, atq; solitas; statuimus, vt infuturum Stipendiati pro singulis damnis, oppressionibus, rapinis, violentijs, & iniurijs, satisfac-tionem debeant omnimodam, per Capitaneos, aut locorum, aut gen-tium, cum ea, quâ decet seueritate ad impendendum eam compellen-di: á tamże wieżá káże karác tych/ ktoryzy tak swawolnego Solnierzá prowadza.

Nie odstápiel świątobliwego przykladu swoich dawnieyszych Antecessorow ná Tronie Krolowstkim/ mady/ y szczęśliwy ná Woy-nách Krol Stephan Batory/ ktory w Vniuersale swoim Roku 1580 wydanym surowo zakázanie/ w dobrách Duchownych stácyey/ wkrzy-wdzienia/ y wciśnienia poddanych Kościelnych/ ná ktore przewro-tnym zwyczáiem Solnierze zwykli następować. Poloże tu vmyslnie słowo od słowa wyiáwşy z Ksiąg Grodu Krakowstkiego.

Oblatae sunt ad Officium, & ad Acta praesentia Castren:
Capitan: Craconien: Literae Uniuersales Sacrae Maiestatis
Regiae, ad quosuis Milites Sacrae Maiestatis Regiae scriptae, de
non faciendis violentijs, insolentijsq; aliquibus, commeatujq; per
vim à quoquam, maximè verò à colonis Spiritualium, non ra-
piendo, ac stationibus vllis non exigendis. Titulo & Sigillo mi-
nori Suae Maiestatis Regiae munita, ac manu propria eiusdem
Maiestatis Regiae subscripta, tenoris talis:

Stephanus Dei Gratiâ Rex Polonia, Magnus Dux Li-
thuania, Russia, Prussia, Mazouia, Liuania & c.
Princeps Transyluania.

Vniuersis & singulis Rothmagistris, eorumq; vices gerentibus,
& Commilitonibus, ac quibusuis militibus Nostris Fideli-
bus Nobis dilectis Gratiâ Nostram Regiam. Fideles Nobis
dilecti: Etsi in literis Nostris, quibus cuiq; Rothmagistrorum,
stipendium militare à nobis indictum est, cautum sit, ne quis-
quam Fidelitatum vestrarum, tam in profectioe ad bellum, quam,
etiâ mansione vbiuis locorum, violentias aliquas, insolentiasq;
faceret, nec commeatum per vim à quoquam raperet, neq; à Co-
lonis Spiritualium, & Secularium exigere, aut extorquere aliquid
auderet; sed iusto, ac competenti pretio emeret: visum tamen
Nobis est, eiusdem rei specialibus literis Nostris, Fidelitates
vestras admonere, ac eisdem iniungere, vti quidem hisce li-
teris Nostris iniungimus, vt ea in re sese ex praescripto literarum
Nostrarum indictionis stipendij gerant: nemini scilicet homi-
num, maximè verò subditorum Spiritualium Personarum, (qui po-
tissimum à vobis, praua quadam consuetudine, impeti solent,) quid-
quam per vim, ac iniuriam auferant: nec à Spiritualibus sub-
ditisq; eorum vllas stationes exigant, neue iram Dei in se &
totum Exercitum Nostrum, lachrymis miserorum hominum pro-
uocent. Quodsi verò quispiam vestrum contrauenire huic man-
dato Nostro ausus fuerit, ac cuiusdam damnum aliquod, & iniu-
riam intulerit, in eum Nos seuerè animaduersuri, damnaq; cui-
cunq; ab illo illata, ex stipendio suo, quod sibi à Nobis debetur,
recompensaturi sumus: neq; omnino passuri, vt quisquam à vo-
bis impunè lasus, iniuriâq; aliqua affectus esse videatur. Ali-

ter Fidelitates vestra non factura. Dat: Grodna. Die 24 Mensis
Martij, Anno Domini M. D. LXXX. Regni verò Nostri,
Anno IV.

Stephanus Rex.

Actum in Castro Cracouiensi, Feriâ sextâ post Dominicam,
Conductus Paschæ proximâ, Anno Domini Millesimo Quingen-
tesimo Octuagesimo.

Georgius Nieboriski,

Seb: Brzeziński Not: Castri

Cracouiens: m. p.

Tym torem idac Rzeczpospolita/ po śmierci Krola Stephaná/
w Konfederacyey wlozyla ten punkt/ w przysięge Michalowi
Herburtowi/ ktoremu na ten czas Woyska Koronne zlecala.
*Pensiones verò, tam ab Ecclesiasticis, quàm ab alijs personis qui-
busuis, nullas omnino exigam, et ne milites mei exigant efficiam:*
sic me &c. to bylo Roku 1587.

Wieku zaś potym następującego/ kiedy Heresyja rospuścioroxy
wodze tyranstwu na pulnocy/ rospzestrzenila droge wszytkim nie-
mal grzechom/ osobliwie iednak gwałceniu Kościołow/ y śarpaniu
sukienki Chrystusowey dobr Kościelnych/ aby ta bezecna wolność nie
wzmogla y w Polsce/ wyraźnych praw y Konstytucyi straża/ y o-
brona/ zabiegla Rzeczpospolita.

Na przod Roku 1588. na Seymie Coronationis Tit: O Zolnie-
rzach. Fol: 480. Konstytucya taka. Is Zolnierze nigdy leze nie mają
miewac w dobrach Szlacheckich, ani Duchownych &c. Z obwinionych Hetman
sprawiedliwość czynic ma; a Pisarz Polny moze zatrzymac pieniadze ad satis-
factionem.

Anno 1591. Tit: *Disciplina militaris.* Fol: 13. Vpatrujac po-
rzadek, y discipline Zolnierska &c. A ten Zolnierz ma stac
lecie obozem &c. Takze zimie leza Hetman ma rozdawac, we-
dle zdania swego, w dobrach tylko Naszych, podwod, stacyi, tak
w dobrach Szlacheckich, iako y Duchownych, aby sie żaden wy-
ciagac nie wazyl, sub pena 14. Marc: Teyze pena podlegac ma-
ia, ktorzyby sie wazyli leze miec, albo stanowiska, tak w dobrach
Duchownych, iako y Szlacheckich majątnościach.

Anno 1593. Reassumitur Constitutio Fol: 639 his forma-
libus: Zimie w dobrach Naszych Krolewskich, naybliżej Ukráiny
zimowac mają.

Anno 1601. O Zolnierzach. Zabiegajac aby Narod Szla-

checki y poddani ich, także Duchowni od Żołnierzow obciążeni nie byli, uchwalamy, y postanawiamy, aby w Dobrach Szlacheckich, y Duchownych, od Hetmanow Naszych Koronnych y Wielkiego Xięstwa Litewskiego, leże y Stanowiska dawane nie były, tylko w Dobrach y dzierżawach Naszych.

Anno 1609. Tit: Porządek około zachowania Żołnierza Fol: 888. Kaza Żołnierzowi z groszą żyć/ tak Kwarcianemu/ktoremu po złotych dwudziestu płacić powinno; iako y Extraordynaryjnemu/ ktoremu żołd po złotych trzydziestu większy/ dla tego pozwolono.

Anno 1613. Śmniejszy żołdu Wsarzowi tylko złotych piętnaście/ a Kozakowi złotych dwanaście/ a przecie z groszą żyć kazono Fol: 2.

Anno 1620. Tit: Ciagnienie Żołnierza. Reassumuntur anteriores Constitutiones, y przydano/ aby nie tylko stacyi nie wybierano w Dobrach Szlacheckich/ ani Duchownych/ ale też ciagnieniem idac/ aby Choragiew trzecia nie przechodziła/ gdzie iusz dwie przeszły. A iezliby trzecia stanela/ za wskazaniem dwóch attestacyi/ wytrąbiony Kotmistrz bydź ma.

Jest y Constytucya 1648. Fol. 2. a zaraz świeżo na Conwołacyey reassumptum Herburti iuramentum Hetmanom.

A naostattek same Artykuly Woyskowe Anno 1609. & 1633. Aza nie wyraźnie zakazuia stacyi/ y krzywdy/ ieno z groszą żyć kaza: tak/ zeby kto pozwał o ieden obrok koniowi/ kazonoby go płacić według Artykulow/ a o stacye pieniężne gardlem by starano.

Alle ozwie sie kto/ że Constytucya Anni 1609 kazono na Ukraïnie/ y w Dobrach Duchownych/ nie tylko w Szlacheckich/ leże dawac Żołnierzowi: ale ten musi też to przyznac/ że w tey Constytucyey sa te formalia: Azeby ten Żołnierz żywność wszelaka, swoiemi pieniadzmi, tak na leżach, iako y w ciagnieniu placiel: Zaczym ta Constytucya nihil concludit, aby z dobr Duchownych brac stacye; y o wszystkim placić wszystko kazono.

Wienc kiedy także przyszlo/ podczas Commissyey Kozackiey 1626 Woysko w kupie zatrzymac/ y w Dobrach Szlacheckich y Duchownych rozlozyc na Ukraïnie/ aza nie musiala o tym Constytucya stanac:

Año 1626 Fol: 6. Dwalniajac Hetmana y Commissarzow a panis, o to rozlozenie Woyska succubitis, a przecie przydano te formalia: Iednak iezeliby kto nad Artykuly Woyskowe wykroczel, y szkoda iaka w Dobrach Duchownych, albo Szlacheckich uczyniel, in foro, fori sprawic sie powinien. A Artykuly te/ stacyi zakazuia. Kto nie wierzy niech przeczyta.

Niechże nikt nie zarzucá/ aby te prawa non vltus iaki miał znoscie: bo Executio ich iest dotad w Trybunale/ inter causas militares, kiedy o stacye wzięto w Dobrach Duchownych sadza/ y one placić

nakaz

nakázuią/ iáko y Roku przeszłego/ to iest 1668. w Trybunale Lu-
belskim takich kilka dekretow stanelo. Jest Eksekucya y w Obo-
zie; iáko o tym Artykuly woystkowe dilponunt.

Potwierdziel tego wshytkiego/ Naiásnieyşy KROL IAN KAZIMIERZ
IV, kiedy nie odstepuiąc od ſwiątobliwoſci Oycá ſwego Zygmunta
III, zarazem ná Pánſtvo wſtápiwſzy/ takowym Vniwerſalem/
dobrá Koſcielne od ciężarow ſtácyi vwolnić raczył.

*Ad Officium, & Acta praesentia Caesren: Capitan: Cra-
couien: personaliter veniens, Nobilis Casimirus Kulpinski, eidem
Officio literas Uniuersales, S. R. Maiestatis infraſcriptas ad
milites Regni datas, manu eiusdem S. R. Maiestatis ſubſcri-
ptas, & ſigillo maioris Cancellaria Regni obſignatas, ad actican-
dum porrexit, petens eaſdem literas à ſe offerente, per Officium
praesens ſuſcipi, & Actis ſuis connotari. Cuius affectationi Of-
ficium praesens Caesren: Capit: Cracouien: annuendo, eaſdem
literas Vniuerſales ab eodem offerente ſuſcepit, & Actis ſuis in-
ſeruit. Quarum literarum tenor est eiſmodi:*

*Jan Kazimierz z Bożey Łaski Krol Polski, Wielkie Xiążę
Litewskie, Ruſkie, Pruſkie, Mazowieckie, Zmudz-
kie, Inſtantſkie, Smoleńskie, Czerniechow-
skie; y Szwedzki, Goſki, Wándálſki
Diedziczny Krol.*

W Szem w obec, y káżdemu z oſobná, komu to wiedzieć na-
leży, á miánowicie wſytkim Pułkownikom, y Rycerſtwu
w Woiewodztwách, ábo Ziemiách, ſtanowiſká, ábo leże ſwoie
máiacemu, oznáymuiemy, iż z przerzeczoney Máieſtatu Ná-
ſzego ſtrażnice, wpatrując, iáko wiele wſytkim Pánſtwom
Chrzeſciáńskim należy ná cáloſci dobr Koſcielnych, tudzieſ nie
chcac żadnych onera ná poddánych Duchownych wkładác, áni
im wniwczym praëiudicare, iákoſmy to Wielmożnemu Woiewo-
dzie Sendomierſkiemu declárowáli; że żadnych ſtanowiſk, áni
ſtácyi wybierác w Dobrách Duchownych nie dopuſzczamy, y
onych zábrániamy; tak teraz, tym Vniwerſalem Náſzym de-
cláruuiemy, że tylko, cokolwiek z ochoty, y miłóſci ſwoiey w
dzieleniu chlebá Wiernoſciom wáſzym pozwola, ábyſcie ſię tym
kontentowáli, áni żadney przykroſci w Dobrách Duchownych
nie czynieli. Pátrzac przytym ná zubożone, y podatkami zni-

szczone Dobrą Násę, ząbiegáiac temu, áby in posterum Rzecz-
pospolita omni non priuetur subsidio, tudzieś máiac in confi-
deratione summa podatki, áby ie było z kad wybierác, tedy tę stá-
cyę, ktorąśmy podług Laudum Woiewodźiwá Sendomierskiego
ná ieden koń náznaczyli, tak declaruiemy, że tá wśytká stácyę,
ktora iest ordynowana ná iednego Towárzyśá, ábo koń, ma
bydź wybierána tak wielka, á nie więkśa, ze wśytkich tych
włok, ktore proportionaliter między Towárystwo káidey Cho-
ragwi podzielone są, żeby prowiant ná ćwierć wyniośty, uwa-
żáiac rzecz bydź nie podobna, áby z iedney włoki, y tanu pod-
dány mógł, tak wielka ná ćwierć wydołác, y wystárczyć stácyę.
Przeto upewniamy káidego, iezliby według tey decláracyey Ná-
śey záchowác się nie chćiał, y krzywde iáką poddány Násym
uczyniel, iż z á wniesieniem do Nas skárgi, súrowę, y nieod-
włoczna, podług ostrości Artykułow Woyskowych, kazemy z nie-
go spráwiedliwosc czynic, y to wśytko co mimo decláracyę, y
postánowienie ná poddánych Násych wyćiągnie, z żoldu przy za-
pláćie nádogrodzić roskázemy. Stárác się tedy Wierności Wá-
śe będa, ábyście nietáski Nássey, y karánia Woyskowego wśli:
Dan z Wársáwy, dnia wtorego Miesiáca Oćtobra, Roku Pán-
skiego M. DC. XLIX. Pánowania Krolestw Násych, Polskiego
pierwszego, Szwedzkiego wtorego Roku.

Jan Kázimierz, Krol.

Actum in Castro Cracouien: Feriâ sextâ ante Festum S. He-
dugis Electa proximâ. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo
Quadragesimo Nono.

Hieronymus Smietanka,
Vicecapit: Cracouien: m.p.

Nakoniec Roku 1652. nápisano porzadek kolo záchowania Żol-
nierzá/ wyraźnie ná dobrá Krolwstie: bo Duchownych nie
specyfikowano; y owśem żeby ich pod tą Constytucyę nie kładzio-
no/ zániesli Duchowni protestácyę; cedendo iedną calamitati tem-
poris, przez spáry ná to Duchowni pátrzyli/ choc Żolnierz chlebá sie
wpominal w ich dobrách/ póki tak nieznośny excessus nie nástál.
A iezeli co od Duchownych y Antecessorow nászych/ pozwolono
iést Żolnierzowi/ to iákó z dobrej woli/ ná raz tylko ieden/ wzgląd
máiac ná zle czasy/ y ná prózby Hetmánow/ y ná wyswiádczenie
dobrej woli ku Żolnierzowi iést pozwolono; tedy to nie moze ná

Kościół

Kościół Boży/ przeciwko iásney niesprawiedliwości/ zaciągac powinności/ y gwałtowney niewoli: gdyż żadna władza Świecka/ ani Seymkowe Lauda (ktorym Duchowienstwo na Seymach contradyknie) dobre Kościelnych obciążac nie może/ ani sami Duchowni na to pozwalac/ y podpisowac się nie mogą/ bez pozwolenia Stolicy Apostolskiej. Przywłaszczona zaś sobie Hetmanow moc/ y zbyteczna wolność Dyskretorow/ naznaczeniem chlebow albo stacyi w dobrach Kościelnych/ nie może mieć żadney od zwyczajny przewrotnego powagi; ponieważ przeciwko temu zawżę się odzywano/ y protestacye zakładano.

Znaydzie każdy iacno w Grodzie Warszawskim protestacya Roku 1609. godney pamieci Jego Mści X. Arcybiskupa Gnieźnieńskiego/ Wojciecha Baranowskiego/ z wielą innych Biskupow/ przeciwko temu wszystkim/ co Panowie Świeccy/ z własczą Dissidenci na wolności Kościelne/ Osoby Duchowne/ y dobra do nich należące knowali/ y stanowic chcieli: a między innymi ciężarami/ mianowicie wyrażnie stacye. Ecclesiarum suarum possessiones, pijs vsibus dicatas, stationi militum, & ad suppeditandum com meatum, & subuectiones castrenses Regni publicas, contra expressa priuilegia, & leges antiquissimas, periculosa mutationi obnoxia reddi, eaq; omnia in graue Ordinis sui prauidicium, oppressionem, & perniciem ipsam fieri, & decerni. Quandoquidem ex praescripto legum, libertatumq; publicarum Regni, nil natum esse possit, quod omnium Ordinum assensu approbatum non fuerit &c. A w tey protestacyey wspomiania y inne/ czescia w Wislicy w Cancellaryey mnieyszey Koronney zapisane/ czescia w Warszawie na Seymie Roku 1607. circa approbationem quarundam Constitutionum iisdem Comitijs, in prauidicium Ordinis Ecclesiastici, inuitis, imò inscijs & non consentientibus Senatoribus eiusdem Ordinis vniuersis, latarum &c.

Jest y czasow bliższych protestacya Roku 1635. w Sechaczowie przez X. Adryana Grodeckiego Kanonika Gnieźnieńskiego/ imieniem Jego Mści X. Wzyska Arcybiskupa Gnieźnieńskiego/ y innych Jch Mściow XX. Biskupow/ przeciwko niektórym Constitucyom/ ktore lamaly prawa/ y wolności Kościelne.

Do tego/ niech każdy czyta protestacya Roku 1650. Jego Mści X. Piotra Gembickiego Biskupa Krakowskiego w Grodzie Krakowskim/ wyrażnie przeciwko nie słusnym stacyom uczyniona/ gdzie tak mowi: Quod Constitutiones aliquae in praeteritis Comitijs Regni, Varsaviae proximè celebratis, sine concordia, & vnanimi Ordinum Regni consensu, quinimo obstante exceptione, contradictione, & protestatione eiusdem Illustrissimi ac Reuerendissimi protestantis, & compluriū aliorum, etiā Nuntiorū Terrestrium sancitae; nimirū permittentes militibus, statiu habere, & stationes militares, exactionesq; pro suppeditando com meatu militari exigere in bonis Ecclesiasticis, nec non &c.

Nad to/ iest Protestacya Roku 1655/ pod czas Trybunalu w Piotrkowie podana/ przez X. Alexandra Glebockiego Archidyakona Gnieznieńskiego/ imieniem Jego Mści X. Arcybiskupa/ Biskupow/ Kapitul/ y wszystkiego Duchowienstwa/ contra Ducem Exercitus Reip: & alios omnes. Quia ipsi non attendentes Censuris Ecclesiasticis, ac ipsi pænæ Excommunicationis, in assignantes militibus in bonis Ecclesiasticis stationes, ipso facto decreta, & non tantum Canonibus, & iuribus Spiritualibus, sed etiam Statutis Regni declarata, & publicata, in summum præiudicium, & notabile grauamen Ordinis & Status Ecclesiastici, tum & iacturam honorum eorundem, in conuulsionem antiquorum Statutorum, atq; nouellarum Constitutionum, de immunitatibus, libertatibus, & prærogatiuis bonorum Ecclesiasticorum sancitarum, & hucusq; religiosè & sacrosanctè obseruatarum, vsurpatâ sibi, & arrogatâ facultate dispensandi cum legibus patrijs, seuerè infrascripta vetantibus, priuato & temerario motu, ausi sunt ordinationem & quasi assignationem stationum militibus, ex bonis & à subditis Ecclesiasticis exigendarum, & extorquendarum statuere; exindeq; bona Spiritualium exactioribus intolerabilibus, & oppressiõibus obnoxia facere &c.

Nie wspomina tu protestacyey Jch Mściow XX. Biskupow Roku 1652. kiedy w Senacie przy Krolu Jego Mści powstawszy iednostaynie wszyscy protestowali sie/ przeciwko niesprawiedliwym assygnacyom/ ciężarom/ y stacyom w dobrach Duchownych/ wpraszając Krola Jego Mści/ aby Kościol Boży/ y Oyczyzne Chrystusowa/ za panowania swego/ ztak nieznośney ciężkości/ y krzywdy uwolnił.

Roku także 1659. Jch Mśc XX. Biskupi stawaając przy prawach/ y wolnościach swoich/ żalowali sie wszyscy przed Krolom Jego Mści/ o te tak częste/ y ciężkie chleba wyciągania z dobr Kościelnych; a ztym osrogię ich niszczenia przez Solnierza/ y prosili J. K. Mści/ aby wespól z Rzeczpospolitą/ pochamować te krzywdy raczył/ a powaga swoią wolności dobre Kościelnych w całosci zachował/ zabiegając temu/ aby Wodzowie Woyska J. K. Mści/ y Rzeczypospolitey nie przywłaszczali sobie/ przeciwko prawom y wolnościom Kościelnym/ władzy y mocy żadney/ na assygnacye stanowisk/ y rozdawania chlebow: gdyż do Roku niemal 1648 Woyskowa Zwierzchność nie smiała tych stacyi nazywać/ y rozdawać w Kościelnych dobrach/ tylko z prozba do Jch Mściow XX Biskupow czasem posylali/ aby czym zlastki Solnierza ratowali. Co czynił/ torem idąc Przodków swoich Hetmanów Wielkich/ sławny wśzędzie/ y godny niesmiertelney pamięci Stanisław Koniecpolski. A jeżeli miewał kiedy Solnierz stanowiska w Kościelnych dobrach/ bywało to z pozwoleniem Duchownych/ nie za assygnacyami Hermanjskimi.

Tego sie tu zámilezec nie godzi/ bo rzecz świeża iest. Przeszłego Roku 1668. Ich NN. XX. Biskupi ze wszytkim Duchowienstwem/ z osobliwey swoiey przeciwko Oyczyźnie miłości/ zabiegając wyniszczeniu ostatniemu dobre Kościelnych/ y vbogich ludzi dręczaniu otrzymawszy na tym Seymie nowe prawo/ iż Hetmani chlebow w dobrach Duchownych naznaczyć nie mogą/ uczynieli deklaracya/ że sto dwadzieścia tysiecy osiłowali z checi swoiey Woyzku/ aby według Constitucyey/ y zwyczajow dawnych na granicach/ dla incurysi nieprzyziacielskich na leży zostawalo: lecz Solnierz przyuczony inż wczasom / wzgardziwszy dobrowolną łaską Duchowienstwa/ przeciwko Prawu Boskiemu/ y ludzkiemu/ za niesprawiedliwemi assygnacyami Dystrybutorow obranych/ dobra Duchowne naciachal / chlebami nieznośnemi obciążając vbogich Kościoła Bozego poddanych. Przero wszytko Duchowienstwo musialo protestacya żalosa podać/ ktora tu slowo od slowa kładzie się.

*Actum Petricouia, in Iudicijs Ordinarijs Generalibus
Tribunalis Regni, Feriâ quartâ post Dominicam Septuagesimâ proximâ. Anno Domini Millesimo
Sexcentesimo Sexagesimo Octavo.*

Coram Iudicio presenti Ordinario Generali Tribunalis Regni Petricouiensis, Actisq; Iudicij eiusdem personaliter comparentes, Perillustris & Reuerendissimus Dñus D. Ioannes Buzencki, Episcopus Armiriensis, Suffraganeus & Officialis Generalis Ecclesie Metropolitanae Gnesnensis, Iudicijq; eiusdem protunc Prasidens; tum Perillustris & Admodum Reuerendus Dominus Ioannes Grabowski, Leopoliensis Louiciensisq; Canonicus, Archidiaconus Vnieiouiensis, & Iudex itidem ex Venerabili Capitulo Metropolitano Leopoliensi deputatus, suorum Illustrissimorum ac Reuerendissimorum Archiepiscoporum, tum infrascriptorum, aliorumq; omnium Illustrissimorum & Reuerendissimorum Dominorum Episcoporum, sub utraq; Prouincia Archidiacesum existentium, necnon Venerabilium suorum, ac omnium Capitulorum, suis insuper & vniuersi Cleri nominibus, infrascriptam protestationem Actis Iudicij presentis Tribunal: inserendam obtulerunt: quam protestationem visam, & lectam, Iudicium hocce Tribunal: Actis ingrossari mandauit, de tenore tali:

Nos Archiepiscopi, Episcopi, Pralati, cum Capitulis, Abba-

tes, Regulares, aliq̄, Præsbyteri, tam Saculares, quàm Regula-
res Beneficiati Regni Polonia manifestamus, atq; protestamur,
coram Deo, & Regia Maiestate, uti supremo Tutore, ac protecto-
re, tam Personarum, quàm bonorum Nostrorum, contra omnes
& singulos Distributores, seu Diuisores, aut quouis alio titulo
denominatos, verius Ecclesie bonorum Patrimonij Christi inua-
sores, & oppressores, quorum hic nomina, & cognomina, Officia
& Dignitates pro expressis haberi volumus. Quia ipsi, non me-
tuentes districti iudicis Dei sententiam, contra se in articulo
mortis fulminandam, nec reueriti sacros Canones, quibus sub A-
nathematum interminationibus & penis, Christiani omnes o-
bedire habent necesse; imò in vilipendium Diuina, humanaq; pote-
statis, quæ tam per antiqua, quàm recentia iura Sacrosanctis
Ecclesijs, à primis Catholicis Regibus & Monarchis data, con-
cessaq; per quæ, non solam Persona, sed & bona Nostra Ec-
clesiastica, à quibusuis angarijs, molestationibus, exactionibus,
præsertim verò militaribus, libera, ac immunia noscuntur; ma-
ximè verò nouissima Constitutio Regni, Anni proximè præteriti,
Millesimi sexcentissimi sexagesimi septimi, expressè inibet, dispo-
nitq;, ut in vim, hybernorum, quæ iniuste ac indebitè, hætenus
per summam violentiam, & extorsionem, licentia militari, mi-
les exegit, summam Centum viginti millium Polonicorum floren-
norum, sponte ac liberè, in vim subsidij pro defensione Ecclesia-
rum, sepeq; dictorum Ecclesie bonorum, Nostro Cleriq; totius
Regni nomine extradendam, in Nos recepimus, prout extradi-
dimus, Leopolimq; (quemadmodum profata Constitutio disponit)
per Deputatos à Nobis Exactores, eandem deferri curauimus.
Hoc nihilominus non attento, spretaq; hac voluntariâ & spon-
taneâ exhibitione Nostrâ, præfati Dispensatores, ausu plusquam
temerario, nec attentâ supradictâ Constitutione, plurima bona
Nostra vi armata insederunt, ac eadem, tot tantisq; iam antea
calamitatibus exhausta, & oppressa cum incolis eorum pauperi-
bus subditis, ad extremam inopiam, & egestatem redigere ag-
gressi sunt, nihili vniuersales Regias, ex Cancellaria Regni ema-
natas, seriò huiusmodi attentata prohibentes, æstimando; faci-
entes ea, in conuulsionem iurium, privilegiorum, immunitatum

Fatus

Statu, ac Ordinis Spiritualis, tum et Personarum nostrarum, imò in subuersionem et annihilationem bonorum nostrorum. Quo facto suo temerario, minimeque Christiano, quemadmodum vindictam, et ultionem Dei, iniuriam seruorum suorum ulciscantis promouant, breuique experturi sunt potentem in se manum Dei, nisi resipiscant, ita oppressarum, ac conuulsarum legum penas merito expectare debent, pro quarum vindicatione Nostrisque iniurijs, acturos nos, presenti nostra manifestatione in foro fori offerimus, hancque manifestationem Nostram, manibus nostris subscriptam, Actis publicis authenticisque Regni inserendam curabimus. Nicolaus Prazmowski, Archiepiscopus Gnesnensis; Andreas Trzebicki, Episcopus Cracouiensis; Casimirus Czartorijski, Episcopus Vladislauiensis; Stephanus Wierzbowski, Episcopus Posnaniensis; Ioannes Gembicki, Episcopus Plocensis; Andreas Olbowski, Episcopus Culmensis et Pomesaniae Vicecancellarius Regni; Ioannes Buzenski, Episcopus Armiriensis Suffraganeus et Officialis Generalis Gnesnensis, Praesidens Tribunalis Regni, huius Actus offerens; Ioannes Grabowski Leopoliensis, Louiciensis Canonicus, Archidiaconus Unieioiuisis, et Iudex Deputatus, ex Metropolitanano Capitulo Leopoliensi, eisdem offerens.

Cuius quidem manifestationis, seu protestationis, originale superscripti offerentes ad se denuò receperunt, de quo recepto iudicium praesens, et Cancellariam eius quietant.

Sigismundus Kocietkowski

Nott: Terrestr: Syradien:

Locus ✠ Sigilli.

Correxit

Lukowski.

Po żalostney tey Protestacyey / Ich **MM. XX** Arcybiskupi y Biskupi / zabięgaiac z powinności swoiey ostatniemu zniszczeniu dobre Kościelnych / prosiełi na Seymie Abdicationis Jego **Mści P.** Hetmana Wielkiego Koronnego / aby wedle praw / y przywileiow Kościolowi służacych wolne były dobra Duchowne / od assygnacyi chlebowych Żolnierstkich / y wśelakich stanowisk y exactyi / a in vim subsidij charitatiui, z chęci swoey osiarowali / na Woystko summa pieniężna znaczna. Stancela tedy vgodą na trzykroć sto tysiecy y dwadzieścia tysiecy / ktora zгода gdy Ich **MM. XX.** Biskupi / y wśytko Duchowienstwo vbespieczone bylo / zrzucilo te zgrade Woystko / iako Jego **M.** Pan Hetman wymawial sie. Gdy tedy Jego **M. P.** Hetman nie mając baczenia żadnego / na prawa / y wolności

ści Kościelne/ wydał aſſygnacye na dobrą Duchowne/ przyſzło Jego
M. X. Arcybiskupowi y Jch MM. XX. Biskupom z wielkim za-
lem/ że na taką ſarpaninę przychodzą dobrą/ y imioną Kościelne/
uczynić znouu proteſtacyą taką:

*Actum in Curia Regia Varſauienſi, Feriâ quintâ, ipſo
die Feſti S. Lucia Virginis & Martyris, Anno
Domini Milleſimo ſexcentefimo ſexageſi-
mo Octauo.*

Venientes perſonaliter, ad Officium & Acta præſentia Ca-
ſtren: Capitan: Varſauien: Illuſtres & Admodum Re-
uerendi Domini, Gaſpar Cieński Canonicus Cracouienſis, & Al-
bertus Złotwodzki, Canonicus Sandecenſis, obtulerunt eidem
Officio præſenti Proteſtationem infraſcriptam, manibus Illuſtriſ-
ſimi & Reuerendiſſimi in Chriſto Patris & Domini Dñi Ni-
colai in Prażmow Prażmowſki, Dei gratiâ Archiepiſcopi Gne-
ſnienſis, Legati Nati, Regni Polonia Primatis, Primiq; Principis,
necnon Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi in Chriſto Patris Domini
Dñi Andrea Trzebicki, Epicoſopi Cracouienſis Ducis Seueria, ac
Illuſtriſſimi & Reuerendiſſimi in Chriſto Patris Domini Stephani
Wierzbowski Epicoſopi Poſnanienſis, ſubſcriptam, nomine ſupra-
dicti Illuſtriſſimi Domini Archiepiſcopi, & omnium Illuſtriſſi-
morum & Reuerendiſſimorum Dominorum Epicoſoporum, toti-
uſq; Cleri Regni Polonia, conquerentium, & ſolenniter proteſtan-
tium, in & contra Illuſtriſſimum Dominum Ioannem, in Zol-
czew, & Zołkiew Sobieſki Supremum Marſchalcum, Exerci-
tuumq; Regni Polonia Generalem Praefectum, lauorouienſem,
Stryzen: Katuſſien: Meuenſem Capitaneum, necnon in, & con-
tra Deputatos ab eodem Illuſtriſſimo Domino Supremo belli Du-
ce, ſtatuorum hyemalium militarium Diſtributores, ſuo loco,
& tempore nominandos. Quòd ipſi, in graue & enorme damnum
honorum Eccleſie, ac imò in exſtirpationem piarum fundatio-
num, & cultus Diuini, contra omnia iura Diuina & humana,
contra leges antiquas & nouellas Regni iſtius, quibus Statuta, &
Volumina legum plena ſunt; & potiffimum, contra Conſtitutio-
nem in Comitijs, Anni Milleſimi ſexcentefimi ſexageſimi ſeptimi
latam, auſi ſunt imponere omnibus bonis Eccleſiaſticis, iniuſtas

& gra-

et gravissimas contributiones, tam frumentales omnis grani et
 seminis, quam pecuniarias, easque militibus exigere, et extorquere
 iusserunt; statim, ut vocant stanowiska, in bonis, Oppidis, et
 villis Ecclesiasticis, militibus assignarunt, neque ab hoc ausu, pre-
 cibus Illustrissimorum Dominorum Episcoporum, immo nec au-
 thoritate omnium Ordinum Regni, et Magni Ducatus Lithua-
 niae, hic Varavia congregatorum, et aliquoties se hac de re com-
 pellantium, abduci sese passi sunt; immo in maius gravamen bo-
 norum Ecclesiae, multas priuatorum tenutas, et bona Regalia,
 oneri hyemandi militis subiecta, mero favore liberarunt, et onus
 hoc in bona Ecclesiae verterunt. De qua quidem vi et iniuria
 publica et manifesta, sibi illata, eidem Illustrissimi et Reueren-
 tissimi Domini Archiepiscopi, et Episcopi nominibus suis, et
 totius Ecclesiae Polonicae solenniter iterum atque iterum protestan-
 tur, et contra omnes, et singulos supra specificatos sese iure
 acturos offerunt. Nicolaus Prazmowski Archiepiscopus et Pri-
 mas; Andreas Trzebicki Episcopus Cracoviensis; Stephanus
 Wierzbowski Episcopus Posnaniensis.

Ignatius Gadowski

Vicecapitan: Castr: Vars.

Locus ✠ Sigilli.

Correxit

Dambrowski.

A Luboby byly milczeniem vtaione stanu Duchownego takos
 we chlebow naznaczenia/ y ciezary w dobrach Koscielnych/
 iednak nie mogly bydz zlym zwyczaiem vtwierdzone/ iako
 te/ ktore przeciwnie sa rozumowi y prawom Koscielnym/ y swie-
 tey spraviedlimosci. Czego wshytkiego iasnie dowodzi Jego M. X.
 Lipsti Bistup Krakowski/ in sua Decade publ: quast: regni, quast:
 7. takze Jego M. X. Lubiensti Bistup Plocki/ in opere posth: Resp:
 ad protest: Fol: 210. y X. Socolovius/ de immunitate Ecclesia-
 stica; p. Smogulecki zc.

Ze zaplaty swoiey Zolnierz nie bierze wczesnie/ (ktora sam Bog
 Wshchmogacy oddac rozkazal kazdemu robotnikowi) to prawda
 cieszka iest/ y bolesna; gdyz kazdy zasluzona zaplata/ cieszyt sie ma/
 y do prace dalshy zachecac: a ci osobliwie/ ktorzy nie tylko dobr
 swoich; ale tez krwie/ y zywota nakladem sluza. Godna zaisze
 odwaga Kycerska/ dzielnosc/ y mestwo/ aby iz zlotem odważono:
 iednak ze Rzeczpospolita/ dla rozzerwania Seymu/ abo z niemozno-
 sci swoiey/ (iako to teraz tych czasow zniszczona przez nieprzyiacio-
 sy/ y po wielkiey czesci rozszarpana) zoldu nie placi/ nie dla tego sie
 godzi/ przeciwko slusznosci na Kosciol y dobra Koscielne/ (z ktorych

žadney winy w zadržymáníu zapłaty niemáš/ y owšem pierwszem
sa do oddania vchwalonych na Seymach podatkow/) tak frogs/ y
tak nieslychánym/ á právie neznošnym chlebow wyciaganiem ná
stepowác/ Košciol y iego máietności obcižac/ y lud vbogi do ošlá
tniego vpadku przywodzić. Acz tych časow Žolnierz stážíc sie
nie može oborgowa služba: bo Stany wšytkie/ rozebravšy Woysto
na Woiewodztwá/ opátrzely to/ že teraz co cwierec Woysto placa
swois odbiera. A to nad wšytko naycižšja iest/ že wyuzdaney
ná dobra Duchowne chciwosci Žolnierzá lakomego/ by naywiecey
połknolá/ málo iest/ y niepochámowany zbytek drapiestwem vstá
wicznym nášycić sie nie može/ áni chlebem lzami gorzkiemi/ y trwis
vbogiego poddánstvá Košcielneho záczytiionym/ nápelnić.

Slušnie o onych Confederácýách po Choćimstrey woynie
Roku 1622. nápisal Stanislaw Lubieński Biskup Plocki;
in opere posth: De statu rerum Polon: ac militari Confederatione: Vo-
raginem (ait) potiùs, & immensam charybdim dixeris, quàm homi-
nes: nam hi iam dudum tot rapinis expleti, satiatiq; fuissent, & vel
communis humanitatis reputatione, à calamitatibus aliorum hominum,
eiusdem linguæ, eiusdem gentis, concivium suorum indoluissent; hi
acerbiores in dies, crudelioresq; cædibus, flagitijs, expilationibus
grassantur, nec iam quærunt an sit quod rapiant, extorquent potiùs
& abradunt, non quæ in vsum cedant, sed vt calamitatem calamitati
accumulent, idq; præcipuè spectare videntur, vt quàm pessimè de ge-
nere suo, & de Patria mercantur. Vnde isti nati? quâ gente? quo
fanguine? quibus imbuti disciplinis? facinora expende animumq; im-
mani crudelitate ferocientem, dices barbarorum esse progeniem.
Nam Maiores nostri, longè aliter animati arma tractabant. Tunc
nullæ leges erant, quæ modestiam militi imperarent; nunc postquam
ea, tanto numero, in publica monumenta relatæ sunt, cum plena le-
gum militarem disciplinam præscribentium, & iubentium Volumina
habeamus, omnia in peius ruunt, & immanis crescit licentia. Mo-
res nempe alios induimus, & externa feritate imbuti, à prisca huma-
nitate recessimus, y tám ďaley. A iesteze to ná ten čas/ wzgledem
ter ážniejšych lat/ zďal sie byďž žolnierz w Confederácýey znošniejš-
šy; gďyž tylko złam po dżiesięciu złotych wybierali; á przecie
pomieniony Jego M. X. Biskup Plocki ná to žalóšnie sie vstár-
žá/ mowiac: iż tam immentum tributum decem florenos vnicuiq;
soluere iugeratim ex Regijs & Ecclesiasticis colonis imperatum ad amul-
sim, cum incremento duorum florenorum, quos impij exactores,
victus nomine sibi deberi confinxerunt, per vim extorquendo.
Coby rzekł teraz gďyby smartnyvstal/ pátržac/ že w službie Xze-
czypospolitey badacy žolnierz/ y pod wladžą Hetmanow/ zá nieš
zbožnemi niespráwiedliwych Dystrybutorow assygnácýami/ w do-
brách nie tak Duchownych/ takó Chryštusowey Oyczyźnie brzyďko
zbytkuie

zbytkuie/ z łanu iednego chleby nieznośne po kilku set złotych/ nie tak
wybiera/ iako raczey/ na potepienie swoje wiekſze/ z piekielną krzy-
wdą wydziera; bez wſtydu/ bez boiaźni Bożey/ y ſurowey karno-
ści (ktora inſz ſkonala) Woyskowej/ ſmieia Rothmiſtrze y Po-
rucznicy do Chorągwi przypisowac konie/ ktorych nie maſz/ y nie
bylo; a na te konie/ tak zdzierają wlaſnie/ iako y na inſze/ co ſa
w pocztać. Znoſnieyſzaby krzywdą byla/ gdyby takowych koni
zmyſlonych przybylo ieden albo drugi/ ale całe czterdzieſci pod ie-
dną znaydzie ſie chorągwią. Coż mowić o owych/ a co raz no-
wych/ ſarpania vbogich ludzi przekletych ſpoſobach/ trzydniowego
chleba/ ktory witańym nazywali/ bezmiernych zboża wſelakiego miar/
nad ſluſzność karcą poſpolitego/ wozow ſiana ładowania niezwo-
czaynego/ wybierania ſwieczkowego/ octowego/ ſmolowego/ ku-
chennego/ korzennego/ pomierneho/ y inſzych ſamego piekła wynas-
taſkow: nie wſpominając ieſzcze brzydliwych niewſtydow/ y gorſzych ni-
żeli poganiſkie zbrodni/ ſkaradnych zbytkow/ y grzechow/ krwie
rozlania/ ktore w roſpuſzczonym na wſytko złe Solnierſtwie w Pol-
ſzcze ſie dzieia. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & fur-
tum, & adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit: pro-
pter quod lugebit terra: Oſex: 4.

Dla tego/ My wyżej miánowani znouu/ y znouu proteſtujemy
ſie/ że przez tak cieſkie wkrzywдження Koſciola/ gwałt ſie dzieie ſpra-
wiedliwoſci/ y prawom/ y wolnoſciom/ y przywileiom Koſciel-
nym: a z Urzedu naſzego Paſterſkiego/ wſytkich Solnierzow/ y Wo-
dzow ich/ pilno vpominamy/ aby pamietali/ że mają bydź obroń-
cami Koſciola/ y iego dobr/ nie gwałtownikami wolnoſci/ y na-
iezdnikami maietnoſci: ani dla tego bron/ (ktorey blogoſlawien-
ſtwą Kapłanſkiego w Koſciele proſili) przy ſobie noſza/ aby Ko-
ſciol Boży wciſkali; ale go bronili: ani przeto rece wzbroili/ aby
niemi z Koſcielnych dobr/ y vbogiego poddańſtwą ſwietoſkradźko
zdzierali; ale z nieprzyiaciela lupy y korzyſci brali: ani ich krzy-
wdami y vbogich wciſnieniem Bogu obrzydliwym ſpecić/ y ma-
zac mają; ale raczey poſzanowaniem Stanu Duchownego/ obro-
nā Koſciola/ y chwaly Bożey pomnożeniem/ iako mocna zbroia
przybierac. Niechay y to pamietają/ że ieżeli kiedy/ iako v nas w Pol-
ſzcze/ wſytkie zwycieſtwa na Woynach/ ſama pomoc Boſka wſta-
wały. A dla tego w Grunewaldzkiej potrzebie/ Mąż zacny w
bierze Biſkupim/ pokazal ſie; (iako rozumiano S Stanisław)
Pod Kircholmem S. Kazimierz/ y pod Chocimem tak wiele ſwie-
tych Patronow Polſkich na pomoc Polakom pokazowalo ſie. A
teraz iako ſie takich od ſwietych Patronow ſpodziewac poſilkow/
kiedy na fundacie/ dobra y wolnoſci Koſciolow/ Kłaſtorow/ y
SS. Patronow/ oſobliwie Naſwiet: Panny Matki Bożey dzie-
dzictwo naſtepuia. Co zaś e contrario zaſtraſzyło/ za Kazimierza

III. ono tak potężne Woysko pod Choynicą? ażas nie to/ co Histo-
ryk mowi: Nonne fletibus, & euolationibus sacerdotum & agrestium,
quorum facultatibus Poloni ad id bellum proficiscentes, crudeles
& sacrilegas manus adiecerunt, id supplicium expertum est? Zgodzi-
libysmy sie wszyscy na to/ że y teraznieyszych czasow/ iako krzywdy
wbogich Kościelnych poddanych gore wieksza wzięły/ pokarat P.
Bog nie raz Woyska nasze nieodwołowaną ludzi Rycerstich strąca/
y z mienadgrodzoną substanczey Polstiey/ y ludu w niewola Pogań-
ska zabranego skłoda/ a wieczną narodu naszego niestawą; tak/
że co pierwey pisał stary Statut/ Panam absentium, teraz ius fugien-
tium pisać musza.

Niechay tego sie naucza/ że chleb zebrany z dobre Kościelnych przed-
ko iako śnieg od ciepła niștecie/ y trwać dlugo nie może. Ze znay-
mnieyszego halerza niestusnie nabytego/ surowy Uaywyższemu Sea-
dziemu rachunek oddać bedzie potrzeba. Ze cokolwiek cudzego kro-
ry do siebie śarpnie/ zbawienia nie dostapi/ aż dostateczną uczyni
nadgroda; według Augustyna S. ktory uczy: Non dimittitur pec-
catum, donec restituatur ablatum. Ze ten ktory surowo mści sie/ y
wymnie o każda krzywdę/ o to najzarliwiey z pomsta/ y karaniem
z Nieba śtempnie/ ktora sie S. Kościolowi Oblubienicy iego dzieie.
Ze na pieklo y wieczne meki/ zozierstwa/ y niesprawiedliwosci zara-
biaia. Ze wbogich y Kościolow ukrzywdzeniem/ ślabieia śily na schol-
dowanie nieprzyiaciela/ droga sie do zwyciestwa zawiera; a seroko
wrota do zguby ostateczney Oyczyznie oplakanej otwieraią sie: iest ca-
ly wdruk o tym Traktat/ sub Tit: Zguba Oyczyzny, śtacya Zolnierska:
Ze sie spodziwać pokoju požadanego nie możemy/ iezeli pełnemi luo-
pierstwa/ placzu/ y krwi ludzkiey rekami nieprzyiaciela bic zechcemy.
Bo to iest nieodmienna prawda/ co S. Augustyn napisal. Si non
feceris iustitiam, pacem non habebis Ze Krolesiwa y Rzeczypospo-
lite/ iako sprawiedliwoscia w calosci zachowane stoią/ tak niespra-
wiedliwoscia/ y krzywdami wbogich niștecia y giną. Regnum
à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & con-
tumelias, & diuersos dolos. Eccle: 10.

Niech sie przytym boia placzu wbogich ludzi/ śierot/ wdow/
niebo przenikajacego; mowi Pijmo S. Nonne lacrymæ viduæ ad
maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? A
maxilla enim ascendunt vsq; ad cælum, & Dominus exauditor non
delectabitur in illis. Eccle: 35. Niechay sie lekcia przeklectw/ ktore
na tych/ ktorzy sie wbostru niestusna śarpania przykrza/ czesto
żal pomieszany z gniewem wyciśtaia; ktore do nieba/ y samego Boga
wśu/ glosno wolaiac pomisty/ przychodza. Ascendit clamor po-
puli ad DEVM, & audiuit gemitum eorum. Exod: 2. Niech czytaia
sobie śtraśne przeklectwa Kościola Bożego/ ktore przez wsta Bie-
skupie wychodza na tych/ ktorzy Bogu poswieconym na služba do-
żywotnia

żywotnia Pánnom Zákonnym dobrá/ chleb y pożywienie/ á conse-
 quenter y inszym slugom Kóścielnym dla chwały Bostiey fundos-
 wánym/ odeymuia : Si quis autem hoc attentare præsumpserit, ma-
 ledictus sit in domo & extra domum, maledictus in ciuitate & in
 agro, maledictus vigilando & dormiendo, maledictus manducando
 & bibendo, maledictus ambulando & sedendo, maledicta sit caro
 eius & ossa, & á planta pedis usq; ad verticem non habeat sanita-
 tem. Veniat super illum maledictio hominis, quam per Moysen in Le-
 ge filijs iniquitatis Dominus promisit. Deleatur nomen eius de libro
 uiuentium, & cum iustis non scribatur. Fiat pars & hæreditas eius
 cum Cain fratricida, cum Dathan & Abiron, cum Anania & Sa-
 phira, cum Simone Mago & Iuda proditore, & cum eis qui dixe-
 runt DEO : *Recede à nobis semitam viarum tuarum nolumus.* Pereat
 in die iudicij: deuoret eum ignis perpetuus cum diabolo, & angelis ei⁹,
 nisi restituerit, & ad emendationem venerit. Fiat, fiat. *In Pontif:*
Rom: Clem: VIII. fol: 160. De Consecr: Virg:

Sa insze dawnieysze dekreta Duchá S. w práwie Bozym stráśli-
 we do czytánia y sluchánia/ ná podobnych w niespráwiedliwosci/ y
 krzywduch ludzkich zlosnikow. *Deut 28.* Percutiat te Dominus ege-
 state, &c. &c. & veniant super te maledictiones omnes istæ. *Takze*
Deut 32. Quomodo persequatur vnus mille, & duo fugiant decem
 millia. *Leu: 26.* Corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini
 his qui oderunt vos: fugietis nemine persequente. Niechay sie tym
 chlebem nie tucza/ ktory czesto w ostatnim glodzie vbogiemu wy-
 dzierany bywa: ani tego sobie niech nie zycza/ aby sieta kstka chle-
 bá pásli/ ktora tylko sama nie raz dla zatrzymánia żywota vbogie-
 mu poddanemu zostawa: by sie drugiemu ten Duchowny chleb
 tak lakomy wrychle nie przyiadl/ koscia w gardle stanawszy: *Adhuc*
esca eorum erant in ore ipsorum, & ira DEI ascendit super eos, &
occidit pingues eorum: Psalm: 77. Niechay wiedza/ iz milosierdzia
 Bostiego nie dostapia/ ktorzy nad Wyczyzna vtrapióna/ y bliźnie-
 mi swoimi/ krwia Chrystusowa odkupionemi/ milosierdzia nie má-
 ja. Niechay sobie ráczy zycza/ y zarabiaja ná modlitwy Káplán-
 skie/ y Ofiary swiete/. Niechay sobie wbija w pamiec/ zesa Chrze-
 scianie: y ze iako Synowie Kósciola S. powinni mu iako Matce
 vczinowosc/ ochrone/ y obrone; nie takie krzywdy/ vcisnienia/ y nie-
 sluzne nastepowania. Niech sie wstydzá Poganstwu samemu da-
 wac pierwsze mieysce przed soba/ ktore poszanowaniem swoich Bo-
 znic/ Meczetow/ y Káplánow zabobonnych/ zwycieza ich: gdyz wie-
 cey czcil y szanowal swoich Pharáo/ y teraz Turcy swoich pogań-
 skich/ nizli oni Chrystusowych Pomázancow: wieksza od drugiego
 Krola poganstkiego ochrone y laste Zydowscy Kápláni mieli/ nizli
 od nich Chrzescianscy doznavaja. Niechay przytym wzdrygaia
 sie przenikajacego do samey dusze piorunu/ ktorym naywyzsza w Ko-

ściele Chrystusowym moc / y władza potężnie bje. Niech sie lekają
y ostrza mieczá duchownego / ktorým odcina Kościół S. od zgro-
madzenia wiernych / tych ktorzy sobie przywłaszcząc śmieją Kościel-
ne dochody / abo ciężary niesprawiedliwe / przeciwko prawu
wskielkiemu / na Stan Duchowny y dobrá Kościelne / bez za-
dnego pozwolenia przelożonych Duchownych (ktorzy też z wczci-
woscia Canonow SS. słuchac powinni) wkładają. Niech do tego
krzywdami / y wciśnieniem gwałtownym nas nie przymuszają / żeby-
śmy musieli zastawiać sie o Kościół S. y dobrá jego / ogłoszeniem
iawnym karania / skazanego przeciwko wolności Kościelnych gwał-
townikom. Ależci inż sami siebie osądzić mogą / że bez wątpli-
wości żadney / rzeczą samą pod klatwy podpadli / co iasnie potas-
zuie sie z słow wyraźnych prawa Duchownego. Concil: Tiden:
Sess: 22. Cap: 11. tak mowi: Si quem Clericorum, vel Laico-
rum, quâcunq; is dignitate, etiam Imperiali, aut Regali præfulgeat,
intantum, malorum omnium radix cupiditas occupauerit, vt alicu-
ius Ecclesie, seu cuiusuis Sæcularis, vel Regularis Beneficij, Montium
pietatis, aliorumq; piorum locorum, iurisdictiones, bona, census, ac
iura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quas-
cunq; obventiones, quæ in ministrorum, & pauperum necessitates
conuerti debent, per se, vel alios, vi, vel timore incusso, seu etiam
per suppositas personas Clericorum, aut Laicorum, seu quâcunq; ar-
te, aut quocunq; quæsito colore, in proprios conuertere vsus, illosq;
vsurpare præsumperit, seu impedire ne ab ijs ad quos iure pertinent
percipiantur: is anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu iurisdictiones,
bona, res, iura, fructus, & redditus, quos occupauerit, vel qui ad eum
quomodocunq; etiam ex donatione supposita peruenerint, Ecclesie
eiusq; Administratori, non restituerit integrè, ac deinde à Romano
Pontifice absolutionem non obtinuerit. Podobne temu prawo sta-
nowi Sess: 25. cap: 20.

Tosż prawo co Koł ponawia Kościół Chrystusow / w dzień
S. Wieczerzy Pánstiey / in Bulla Cænæ Domini, wyklinając takich
wydziercow / od krórey klatwy sam tylko Papiész rozgrzeszyć
może. Excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singu-
los, qui iurisdictiones, seu fructus, redditus, & prouentus, ad Nos, &
Sedem Apostolicam, & quascunq; Ecclesiasticas Personas, ratione
Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum Beneficiorum Ecclesiastico-
rum pertinentes vsurpant, vel etiam quâuis occasione, vel causâ
sine Romani Pontificis, vel aliorum, ad id legitimam facultatem ha-
bentium expressâ licentia sequestrant. Quiq; collectas, decimas, ta-
leas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælati, & alijs Personis Ec-
clesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum Monasterijs, & aliorum Benefi-
ciorum Ecclesiasticorum bonis, illorumq; fructibus, redditibus, & pro-
uentibus huiusmodi, absq; simili Romani Pontificis speciali & expressâ
licen-

licentia imponunt, & diuersis, etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita etiam à sponte dantibus & concedentibus recipiunt. Necnon qui per se, & alios directè, vel indirectè, prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, & fauorem præstare non verentur, cuiuscunq; sint præminentia, dignitatis, Ordinis, conditionis, aut status: etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alij Potentatus quicunq; etiam Regnis, Prouincijs, Ciuitatibus, & Terris quoquo modo præsidentes, Consiliarij, & Senatores, aut quauis etiam Ponticali dignitate insigniti &c. Num: 17. & 18.

Doczuwał się w swoiey powinności godny nieśmiertelney pamięci J. M. X. Marcin Szyszkowski Biskup Krakowski/ kiedy onych też srogich chlebopiesców Confederatów/ następujących na dobrą Kościelne niesłusznemi stacyami/ Roku 1622 wykląć rozkazał/ po wszystkich Kościołach Dyceesyey swoiey/ iako wyrodkom nieposłusznym Kościoła S. Matki swoiey/ y od używania Sakramentow SS. także społeczności zwiernymi przy chwale Bożej/ tym mieczem władze Duchowney/ wielce strasznym/ oddalił: na przykład inszym następującym wiekom.

Pisze też Cromer lib: 20. Anno 1431. że Kościół Gnieźnieński Cathedralny Interdict na Władysława Jagelona Krola wyjednał/ że ich poddany, w mu dawać stacyi nie chcieli/ zabrać dobrą niektore kazal/ y dotac w tym zwiastu zostawał/ póki nie powrocono co im bylo wzięto. O co boleiac Swiatobliwa Krolowa Jadwiga Małżonka jego rzekła: Rzeczy im oddamy/ ale czy kto im powroci? Temuż Krolowi Wojciech Arcybiskup Gnieźnieński/ y Zbigniew Olesnicki Cardynał Biskup Krakowski/ surową nagane dawali/ o dobrą Kościelne Szlachcie zubożoney od Krzyżaków/ dla używania pod jedno tylko żime pozwolone.

Nakoniec/ niechay wiedza P. P. Żołnierze/ iż iezli v nich prawa/ nie prawa/ iezli Statuta/ nie Statuta/ iezli Konstytucye/ nie Konstytucye/ iezli klatwy/ nie klatwy/ sprawiedliwość/ nie sprawa/ wiedliwość/ sumnienie/ nie sumnienie: Bog musi być Bogiem; utinam non vindex, & ultor; ale pewnie iustus iudex (teraz cierpliwym) stanu Duchownego y ludzi v bogich krzywdy. Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. Psalm: 11. v ktorego amnistia miejsca nie ma/ iedno aż się tym Condycyom od Człowieka dojść stanie/ ktore są wyrażone v Proroka Ezech 18. Si impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta, & fecerit iudicium & iustitiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Dważyć potrzeba owo kondycya: fecerit iustitiam; a iustitia chce tego/ aby reddatur unicuique quod suum est, wrocić co cudzego; świętą wodą zdzierstwa żaden nie skropi/ ani suchotami sobotniemi/

5

ktore

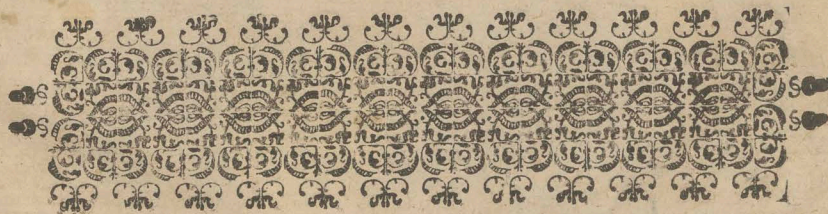
które płacz y krew ludzka gorzko zaprawuie/ ani SS. Rozánca-
mi/ Szkaplerzami/ nawet ani odpustami zupełnymi/ żaden sprawie-
dliwosci Bostiey dosyc nie uczyni/ poki ma rece pelne krwie/ y lu-
piestwa. Nakoniec/ ani ialmuzna z ybokiego czlowieka zdarta
niek sie P. Bogu nie wyplaci/ ktora brzydka jest w oczach Bostich
iako Medrzec Eccles: 34 mowi: Qui offert sacrificium ex substantia
pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu Patris sui.

A przeto/ przy koncu tey Manifestacyey naszey zelosney/ Wo-
dzow/ Pulkownikow/ Komistrzow/ Porucznikow/ y wshytlich
Solnierzow/ Oycowskim sercem/ nie tylko napominamy/ ale y ob-
secramus per viscera misericordiae Dei, iezeli jest w nich kropelka pra-
wdziwey wiary/ y iskierka iaka milosci zbawienia własney dusze/
aby (co day Boze) sapiant, intelligent, & nouissima prouideant. Deut:
32. aby na dusze własne swoje/ droga krwia Chrystusowa odku-
pione/ krzywdami/ zdzierstwem/ y lupiestwy niesprawiedliwemi
z dobr Koscielnich/ y ybogich ludzi ucismieniem/ wiecznego pote-
pienia nie zaciagali. Quid enim prodest homini, si vniuersum mun-
dum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiat? Math: 16. 26.
Ale raczey/ aby dignos fructus penitentiae czynieli: gdyż podobno
iam securis ad radicem posita est karania Bostiego/ Luca 3: skody
y krzywdy poczynione w dobrach Koscielnich/ (bez czego zbawie-
nia nie dostapia) aby dostatecznie nadgrodzili: a napotym wedlug
przykazania Bozego/ Konstytucyi Koronnych/ y praw Woysko-
wych/ Woyna (iako Chrzescianskim Solnierzom/ y cnym Synom
Koronnym przystoi) sluzeli; pamietajac zawsze na zlotą nauke Jana
S. Krzciciela podana Solnierzom: Neminem concutiat, neq; ca-
lumniam faciatis, & contenti estote stipendijs vestris Luca 3. Nikogo
nie biycie/ nie badzcie na ybogich poddanych porywczy do obucha/
nikogo nie potwarzajcie/ ani slowy lzycie/ ani skodzcie; ale sie zol-
dem swoim/ lubo malym/ okraglo y po Solnierstu zyiac kontentuy-
cie. Bo zaiste/ na strasnym sadzie Bozym wymowki zadney miec
nie bedzicie/ ani sie niewiadomoscia zastaniac nie mozecie. Dixi
iniquis nolite inique agere, & delinquentibus, nolite exaltare cornu
&c. Psalm: 74.

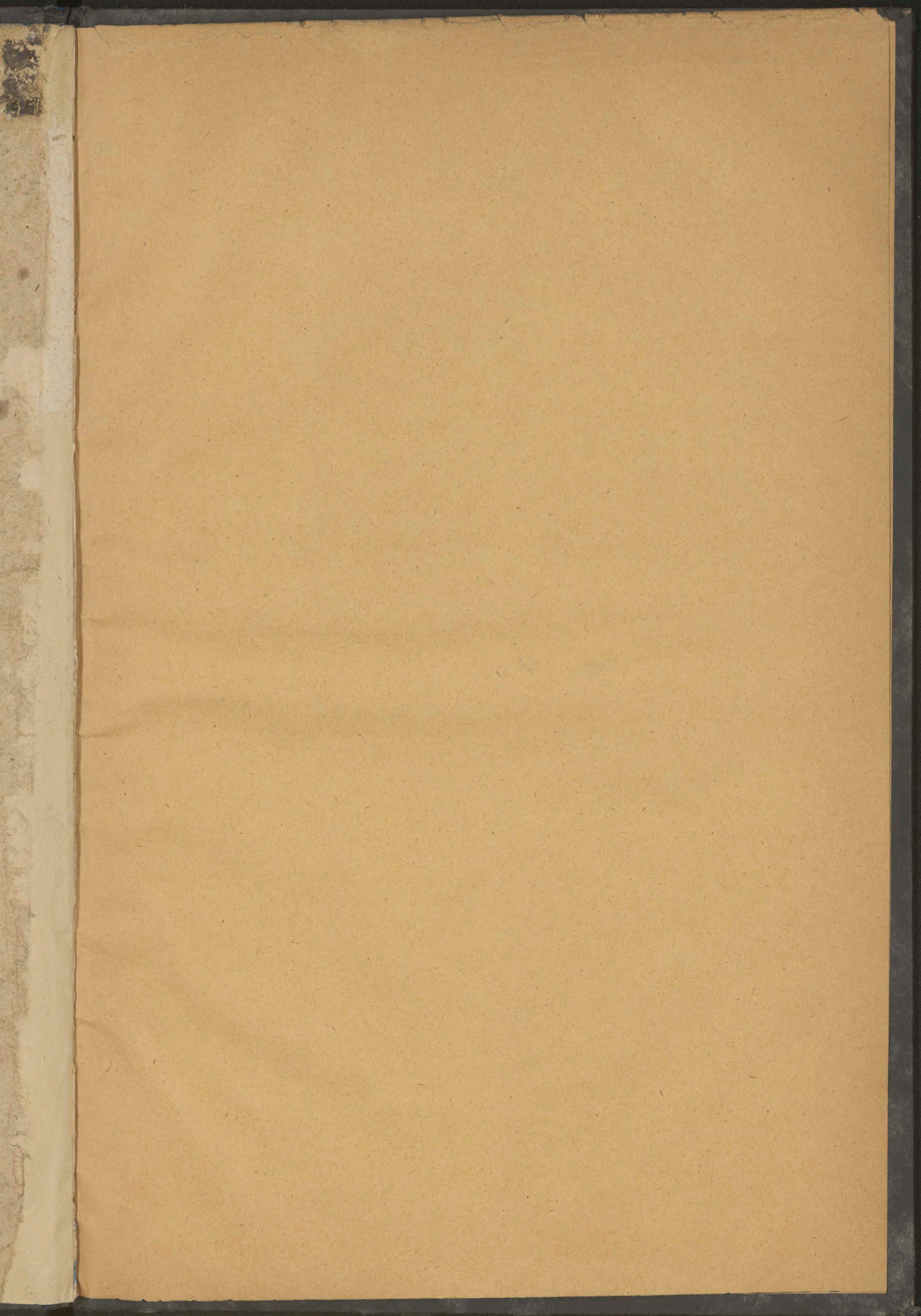
A zeby tym skuteczneyse to nasze napomnienie Stanu Zol-
nierskiego bylo/ Naiasnieyszemu Naiestatowi Krola Pana naszego
przyzlego/ iako Opiekunowi/ y obroncy wolnosci/ y praw Ko-
sciolow Bozych/ imieniem Duchowienstwa wshytkiego w Koronie
Polsti/ z powinna nasza vnizonoscia supplikowac bedziemy; a teraz
tesz/ y Rzeczypospolitey/ iako Synow prawowiernych Matki Ko-
sciola Swietego goraco prosimy/ aby vpadajacemu/ przez nie-
znosne krzywdy y lupiestwa Koscielowi Swietemu/ y chwale w
nim Bostiey nachyloney rece swoje pomocne skutecznie podac raczy-
li: do tego sie wshelata vsilnoscia przykladajac/ aby dobra Du-
choz

chowne/ od tak ciężkiego iárczná/ y srogiey niewoli/ zbytkniácego
 Solnierzá v wolnioné byly; aby swiatobliwego przykladu/ pobożnych
 Przodków swoich násládując/ żarliwe ku Bogu nabożenstwo/ y do
 Kościolow ss. obrony/ nowý á pilnym starániē znowu w sobie wzbu-
 dzali; aby Kościol S. nástepniácy po sobie potomkom swoim/ taki
 zostáwili/ iáki od cnych Przodków swoich sami odebrali; to iest przy-
 brány/ y ozdobiony/ w przystoyná Máiestatowi Bożiemu w Ko-
 ściolách służba/ y niestawáiąca nigdy w Domách Bożych chwale:
 aby służná Solnierzowi żoldu powinnego wstáwá/ y nieodwólczy-
 nym iego wydaniem/ niestuszne od Kościolá S. krzywdy odwrócili/ á
 chcieli wždy kiedykolwiek spolnie sie narádziwszy wynáleść skuteczne
 sposoby/ iáko by Solnierzá w służbie Rzeczypospolitey zostáwájące-
 go/ potrzebna żywnościá/ y zapláta wkontentowali/ bez ostatniego
 ius zniżczenia dobr Duchownych/ y ludzi vbogich; Zabiegájąc zá-
 wczasu/ wśelákiey wyuzdáney ná Kościol Boży śmiáłości/ y ná-
 wálney domowey swywoli/ według Konstytucyey Anni 1623. Tá-
 á nie inśa/ naypewnieysza drogá bedzie Oyczyznie náśzey vtrapió-
 nej/ do przywrocenia požádanego/ y zdawná oczekiwánego pokó-
 iu; zwlászczá/ gdy naprzod zagniewánego Boga słusnie zá tak cięż-
 ká niespráwiedliwosci serdeczná pokutá/ y prawdziná poprawá
 przednamy; ináczey przyszloby wszystkim obawiać sie oney žalosney
 pogroźki/ ktora ná pomienionym wzwyż mieyscu nápisal Jego M.
 X. Lubínski/ mądry/ y Bogoboyny Biskup Płocki: Despiciet po-
 steritas, an ex vsu Reip: fuerit, tam demissè, tam indulgenter omnia
 permitttere militibus. Simus vtinam falsi vates; ceterùm euentus do-
 cebit, irritamentum id fore pessimo cuiq; ad similes ausus.

Frustra ab hoste externo metuimus, cum domi flagitiosâ
 indulgentiâ, & indignâ viris fortibus patientiâ, sedi-
 tionis semina fouemus; erumpent hæc mox
 in perniciem Patriæ, nisi maturè
 prospicimus.

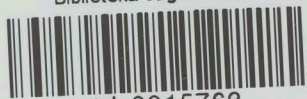

Biblioteka Jagiellońska

stdr0015763

